

ӨСКЕРИ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ ЖУРНАЛ

ҚҰРЛЫҚ ӨСКЕРЛЕРІ ӨСКЕРИ ИНСТИТУТЫНЫҢ

ХАБАРШЫСЫ

21

ВЕСТНИК

ВОЕННОГО ИНСТИТУТА СУХОПУТНЫХ ВОЙСК

ВОЕННО-ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫЙ И НАУЧНО-ИНФОРМАЦИОННЫЙ ЖУРНАЛ

ИЗДАЕТСЯ С МАРТА 2010 ГОДА

№21
қаңтар-наурыз 2015

Қазақстан Республикасы Ақпарат комитеті
мен Мәдениет және ақпарат министрлігінің
мұрағатында тіркелген
2009 ж. 7.12. № 10532-Ж Куәлігі

Содержание	
№ 21, 2015 ж.	
<u>Бас редактор</u> Социология ғылымдарының кандидаты, запастағы полковник Т.Алпысбаев	
<u>Жауапты редакторлар</u> подполковник Д.Болмашев аға сержант А.Бектурова	
<u>Редакциялық алқа</u> генерал-майор В.Рысбаев; полковник Е.Казаров; полковник Р.Кабдулинов; филология ғылымдарының кандидаты, ҚӘӘИ профессоры Б.Тамаева; физика-математика ғылымдарының кандидаты, ҚӘӘИ профессоры Г.Тугельбаева	
<u>Дизайн және компьютерлік іріктеуші</u> қызметкер Г.Абдуллина	
	<u>Поздравление</u> Генерал-майор Рысбаев В.Н. – «Құрлық әскерлері Әскери институтының Хабаршысы» Әскери білім және ғылыми-ақпараттық журналына 5 жыл..... 3
	<u>Историческая страница</u> Старший сержант Бектурова А.А. – Военно – научная работа – одно из ведущих направлений деятельности Военного института Сухопутных войск 4
	<u>Дін және қоғам</u> ҚӘӘИ қызметкері Самаев Е.А. – Қазақстандағы қазіргі кездегі ислам дінінің рөлі..... 8 Полковник Бакиров А.Ә. – Дәстүрлі емес діни ағымдарының ҚР ҚК-нің әскери қызметшілеріне әсері..... 13
	<u>Халықаралық қатынас</u> Аға лейтенант Сопбек Н.Е. – Француз тілінің халықаралық қарым-қатынастағы рөлі..... 17
	<u>Распространение передового опыта</u> Полковник Куптикбаев Д.К. – Форсирование водной преграды в современных условиях: задачи, отработываемые документы, проблемы и их пути решения..... 22 Полковник Смагулов К.Б. – Қорғаныстағы ұрысты инженерлік қамтамасыз ету тапсырмаларын ұйымдастыру 27

<p>РЕДАКЦИЯНЫҢ МЕКЕН-ЖАЙЫ</p> <p>050053, Алматы қаласы, Красногорская көшесі 35. «ҚӘӘИ Хабаршысы» журналының редакциясы Телефоны: 290-13-20, факс 290-17-48</p>	<p style="text-align: center;"><u>Техника и вооружение</u></p> <p>Полковник запаса Андронов А.М., Полковник Ахмедов Я.Я. – Новейшие разработки силовых установок..... 33</p> <p>Полковник Ермекбаев Б.М. – Особенности вождения автомобиля с передним приводом 38</p>
	<p style="text-align: center;"><u>Научная информация и сообщения</u></p> <p>ҚӘӘИ қызметкері Тамаева Б.Ғ. – Жазбалар сыр шертеді..... 42</p> <p>Служащая ВС РК Милованова Т.С. – «Непобедимая и легендарная».Навстречу 70-летию Великой победы..... 45</p> <p>Полковник Пастух С.И. – 8 марта – Международный женский день..... 49</p> <p>Аға сержант Бектурова А.А. – Наурыз татулықтың мерекесі..... 54</p> <p>Аға лейтенант Набиева Ж.М. – Патриотизімнің қоғамдық маңызы..... 56</p> <p>Поздравляем с днем рождения!..... 58</p>

***«Құрлық әскерлері Әскери институтының Хабаршысы»
Әскери білім және ғылыми-ақпараттық журналына 5 жыл!***

Құрметті «Құрлық әскерлері Әскери институтының Хабаршысы» журналының оқырмандары және редакциялық алқа!

Міне, осыдан 5 жыл бұрын Қазақстан Республикасы Қарулы Күштеріне негізгі офицерлер кадрларын дайындайтын бастапқы жоғары әскери оқу орнымыздың қабырғасында «Құрлық әскерлері Әскери институтының Хабаршысы» журналының алғашқы саны жарық көрген болатын. Оның негізгі қаланғаннан бергі уақытта журналдың пішіні де, ішкі мазмұны да күн санап өзндік толықтырулар мен артықшылықтарға ие болып келеді.

Институтымыздың профессорлық-оқытушылар құрамы мен курсанттардың ізденімпаздығы мен ынталарының арқасында Қарулы Күштеріміздегі қалыптасқан мәселелердің өзекті тұстары, оны шешу мен дамыту жолдары мен жеткен жетістіктері туралы түрлі мақалалар осы журнал беттерінде жарық көрді.

Осындай қуанышты сәтте «Құрлық әскерлері Әскери институтының Хабаршысы» редакциялық алқасына алғыс білдіре отырып, Сіздерге шығармашылық табыс, еңбектеріңізге толағай жеміс пен үлкен жетістер тілеймін!

Ізгі ниетпен:

*Құрлық әскерлері Әскери институтының бастығы
генерал-майор Василий Несінқазыұлы Рысбаев*

ВОЕННО-НАУЧНАЯ РАБОТА – ОДНО ИЗ ВЕДУЩИХ НАПРАВЛЕНИЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ ВОЕННОГО ИНСТИТУТА СУХОПУТНЫХ ВОЙСК.

Старший сержант Бектурова Аида начальник редакционно-издательского отделения Военного института Сухопутных войск

С ноября 2014 года планирование и непосредственное руководство научной работой в Военном институте Сухопутных войск осуществляется научно-исследовательским отделом, под руководством главного научного сотрудника – начальника научно-исследовательского отдела подполковника Дамира Каменовича Болмашева.

Научная работа в Военном институте Сухопутных войск организована в соответствии с требованиями Закона О науке, Инструкции по организации научной работы в Вооруженных Силах Республики Казахстан, перспективного плана научной работы в Вооруженных Силах Республики Казахстан на 2013-2015 годы и ежегодных планов научных работ института.

Основная задача научно-исследовательского отдела - планирование и организация научной работы, подготовка научных и научно-педагогических кадров института, оказание помощи и координирование деятельности командиров батальонов и начальников кафедр по планированию научной работы, а также формирование мотивации к исследовательской работе курсантов института, содействие овладению курсантами научным методом познания, углубленному и творческому освоению учебного материала, воспитание творческого отношения к своей будущей профессии через исследовательскую деятельность, обучение курсантов методике самостоятельного решения научно-технических задач и научно-теоретических проблем.

Основной формой военно-научной работы, включаемой в учебный процесс, является проведение научных исследований при выполнении курсовых, рефератов, дипломных и проектных работ.

Основной формой организации военно-научного общества выполняемого во внеурочное время, являются курсантские военно-научные кружки, действующие на кафедрах института.

Руководителями научных кружков и творческих групп являются опытные преподаватели института.

Научные сотрудники научно-исследовательского отдела - майор Коденцева Наталья Михайловна, старший лейтенант Сопбек Нурканат Ержанович магистр филологических и экономических наук и служащий Вооруженных Сил Республики Казахстан полковник запаса кандидат социологических наук Алпысбаев Талгат Менбаевич занимаются планированием, организацией и координацией научной деятельности института, а также осуществляют руководство подготовкой научных семинаров, конференций и других мероприятий, проводимых в масштабе института, организуют изучение, обобщение и распространение положительного опыта этой работы.

В состав научно-исследовательского отдела входят два подразделения: научно-исследовательская лаборатория и редакционно-издательское отделение.

Начальник научно-исследовательской лаборатории капитан Сапаров Нурлан Нарбулатович участвует в составлении описаний устройств и принципов действия проектируемых изделий, объектов, а также обоснования принятых технических решений в проведении научных исследований или выполнении технических разработок; в стендовых и других испытаниях опытных образцов проектируемых изделий, установке и наладке оборудования при проведении исследований и экспериментов.

Учет публикации материалов и результатов научных исследований ученых и курсантов института в печатных изданиях ведет начальник редакционно-издательского отделения старший сержант Бектурова Аида Амангелдиевна. Наряду с этим она занимается организацией редактирования и выпуска литературы разного характера, научного, методического, а также информационных и нормативных материалов. Осуществляет контроль за научным и литературным содержанием изданий и качеством их художественного и технического оформления; подготавливает документы для лицензирования издательской деятельности.

Осуществлять вычитку отредактированных рукописей с целью обеспечения графического и лексического единообразия различных элементов текста, устранять орфографические и пунктуационные ошибки, исправления недостатков смыслового и стилистического характера, проверка правильности оформления таблиц, сносок, формул, справочного аппарата издания, полноты

библиографического описания и наличия соответствующих ссылок на источники цитат и цифровых данных в тексте, исправление орфографических, пунктуационных и технических ошибок, допущенных при наборе или перепечатке рукописей основная задача редактора редакционно-издательского отделения Абдуллиной Гаухар Бахитовны.

В целях выявления наиболее одаренных и талантливых курсантов, использование их творческого и интеллектуального потенциала для решения актуальных задач военной науки, популяризации военно-научных и военно-технических знаний, проведения военно-патриотической работы, а также для качественной организации учебно-воспитательного процесса и дальнейшего эффективного развития научной деятельности Военного института Сухопутных войск с 2010 года в институте выпускается ежеквартальный военно-образовательный и научно-информационный журнал «Хабаршы».

Контроль за научным и литературным содержанием, за качеством художественного и технического оформления «Хабаршы» - основная задача редакционно-издательского отделения научно-исследовательского отдела.

Умело ведение картотеки учета прохождения документальных материалов, получаемой и отправляемой корреспонденции, систематизирование и хранение документов текущего архива, обеспечение сохранности проходящей служебной документации – это трудовые обязанности делопроизводителя научно-исследовательского отдела Амандыковой Анар Нышаналикызы.

С первых дней создания отдела коллектив научно-исследовательского отдела под началом подполковника Болмашева Д.К. совместно с кафедрами института организовали и провели ряд мероприятия, таких как, семинары: «Отличное знание и умение владеть вооружением – главная задача офицера», «Прием и передача машин в войсках», организаторы семинара – кафедра материально-технического обеспечения и 2 факультет курсантов; «Роль и место военного переводчика в совместных учениях», организаторы семинара – кафедра иностранных языков; «История образования и развития войсковой разведки. Разведка-элемент боевого обеспечения», кафедра тактики.

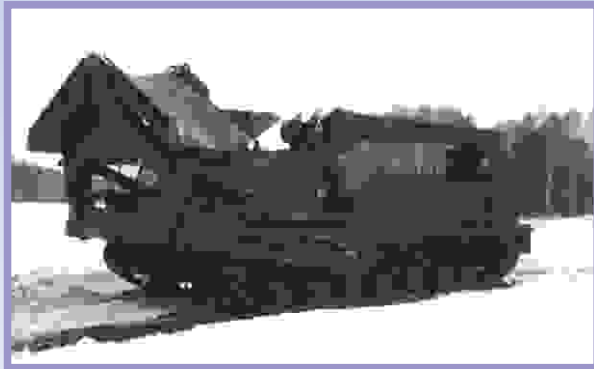

В конце декабря 2014 года сотрудниками научно-исследовательского отдела была организована и проведена конференция ко Дню Независимости Республики Казахстан: «Стратегические приоритеты развития Вооруженных Сил Республики Казахстан в годы независимости». Кроме того, с января месяца

Инженерная техника. Путепрокладчик БАТ-2

Путепрокладчик БАТ-2 предназначен для выполнения в зоне боевых действий в звене регионального командования работ по прокладке колонных путей, подготовки и содержания, войсковых дорог, в том числе продольное и поперечное планирование дорог, прокладка путей по косогорам, отрывка кюветов, очистка дорог и

колонных путей от снега, кустарника, различных обломков и предметов, препятствующих движению, оборудование съездов в обрывах и крутых местах, засыпка противотанковых рвов, воронок, траншей, канав, рыхление мерзлых грунтов, грузоподъемные работы.

Базовой машиной путепрокладчика является многоцелевой тяжелый транспортер-тягач МТ-Т, на котором установлено основное рабочее оборудование. В комплект основного оборудования входят универсальный бульдозер, рыхлитель, лебедка и крановое оборудование.

Вооружения и брони машина не имеет.

Основным рабочим органом путепрокладчика является его бульдозерное оборудование. Его крылья с помощью гидравлики могут устанавливаться в одно из трех положений - бульдозерное, двухотвальное, грейдерное.

При бульдозерном положении крылья отвала находятся на одной линии с его центральной частью. В этом положении отвала путепрокладчик может рыть землю. Разрабатываемый грунт и предметы перемещаются только вперед.

При двухотвальном положении крылья отвала отклонены назад. В этом положении отвала путепрокладчик прокладывает колонный путь, очищает дорогу от снега. Разрабатываемый грунт, снег, различные предметы удаляются с пути в обе стороны от машины.

При грейдерном положении одно крыло отклонено вперед, а второе назад. В этом случае, разрабатываемый грунт, снег, предметы смещаются лишь в одну сторону от машины. Если при этом отвал перекосить в поперечном направлении, то становится возможным отрывать кювет, формировать серповидный поперечный профиль дороги.

Крановое оборудование позволяет поворачивать стрелу на 360 градусов и перемещать грузы массой до 2 тонн на высоту от -3.5м до +7.42м. Поскольку стрела телескопическая, то грузы можно перемещать по горизонтали не меняя высоту подъема на расстояние до 7.36м., считая от центра вращения стрелы.

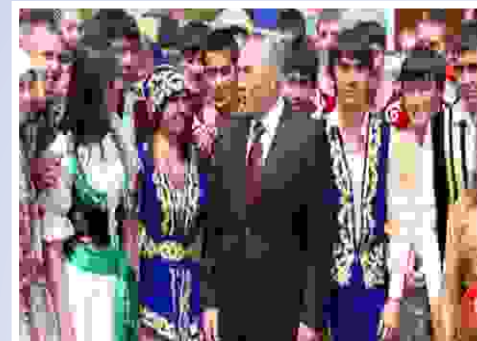
Кабина путепрокладчика герметичная и оснащена танковой радиостанцией Р-123М, танковым переговорным устройством, гирополукомпасом, системой обогрева от базового двигателя, баком для питьевой воды, аптечкой, фильтровентиляционным оборудованием. Это оснащение позволяет экипажу в кабине работать в зонах радиоактивного, химического и биологического заражения без индивидуальных средств защиты.

ҚҰРЛЫҚ ӘСКЕРЛЕРІ ӘСКЕРИ ИНСТИТУТЫНЫҢ ХАБАРШЫСЫ

ӘСКЕРИ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ ЖУРНАЛ

Журнал 2010 жылдың наурыз айынан шыға бастады

ҚАҢТАР-НАУРЫЗ

Память о друге

Я не буду смотреть им в глаза,
 В них – нелёгкой судьбы отпечаток,
 В них – пылающий Афганистан,
 Не зажившие раны печали.
 Это боль, это горечь потерь,
 Вместе с тем это память о друге,
 Это время свинцовых ночей
 И песчаная долгая выюга.
 Это снова и снова в поход,
 Ожиданье подмоги в засаде,
 Это юный совсем паренёк,
 Напевающий песнь о комбате.
 Я не буду заглядывать в душу
 И украдкой смотреть им в глаза.
 Тишина потихонечку душит,
 Нехотя, но прольётся слеза.
 Он смахнёт, никому не покажет,
 Разве может он плакать при всех,
 О боли безумной не скажет,
 Что терпит и носит в себе.
 Я не буду смотреть им в глаза,
 Это память о друге, о брате,
 Это слёзы советских солдат,
 Они плачут на вечную память.

Елена Мартынова

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Редакция Военно-образовательного и научно-информационного журнала «Вестник Военного института Сухопутных войск» благодарит всех своих читателей за проявленный к журналу интерес. Мы всегда рады Вашим отзывам, пожеланиям и просьбам.

К СВЕДЕНИЮ АВТОРОВ, ПРИСЫЛАЮЩИХ СТАТЬИ В НАШ ЖУРНАЛ

1. Редакция может принимать статьи (отпечатанные в двух экземплярах и подписанные автором) по военным наукам, в которых не содержится сведений, содержащих государственную или военную тайну, а также информации для служебного пользования.

Автор должен сообщить о себе следующие данные русским и казахским языкам: фамилия, имя, отчество полностью; полное название организации – место работы автора в именительном падеже, страна, город; должность и подразделение организации; ученая степень и ученое звание (если имеются); адрес электронной почты; телефоны для контактов; корреспондентский почтовый адрес; согласие на размещение статьи в Интернете.

2. Требования к оформлению статей: - статья должна быть объемом не менее 6 и не более 11 страниц (из расчета 2000-2200 знаков с пробелами на странице); - параметры страницы: слева – 2,5; сверху и снизу – 2; справа – 1,5; шрифт - Times New Roman; кегль 14 пт; межстрочный интервал - множитель 1,3; отступ абзаца – 1,2; выравнивание – по ширине; опция – перенос слов; - название статьи приводится на русском или казахском языках; - обязательными элементами после заглавия статьи должны быть аннотация (не более 15 строк) и список ключевых слов /шрифт - Times New Roman; кегль 12 пт; отступ абзаца – 1,2; межстрочный интервал - одинарный; выравнивание – по ширине/ на русском и казахском языках;

3. Все цитаты должны быть тщательно выверены автором по первоисточникам. В ссылках используемые источники указываются на языке оригинала в конце статьи в следующем виде:

а) Номер по порядку, автор (Ф.И.О.), название работы (статьи), название источника (книги, журнала), месяц и/или год издания;

б) Ссылка в тексте по порядковому номеру в списке источников указывается в квадратных скобках. Нужно указать: фамилию и инициалы автора, название книги или статьи (в каком периодическом издании статья опубликована), место и год издания, номер страниц. Если автор не располагает первоисточником, указываются аналогичные данные того издания, из которого заимствуется цитата;

в) Графики, диаграммы и другие графические материалы распечатываются на отдельных листах (пронумерованные и озаглавленные) и представляются в отдельном файле в формате программы, в которой они были созданы. В тексте указывается желаемая позиция для размещения графического материала.

г) Ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат, статистических и социологических данных, фамилий и инициалов, прочих сведений несут авторы

д) Статьи к публикации выбираются по конкурсу в соответствии с основной темой каждого номера и в порядке поступления. Преимущественное право при определении очередности публикации имеют статьи по основной проблематике журнала (вопросы высшего профессионального образования; проблемы безопасности личности, общества и государства; гуманитарные и социальные аспекты военной политики и военного строительства) и статьи, авторами которых являются лица, имеющие ученые степени и звания.

Рукописи статей не возвращаются, не рецензируются и не восстанавливаются. Редакция оставляет за собой право публикации или отклонения рукописи.

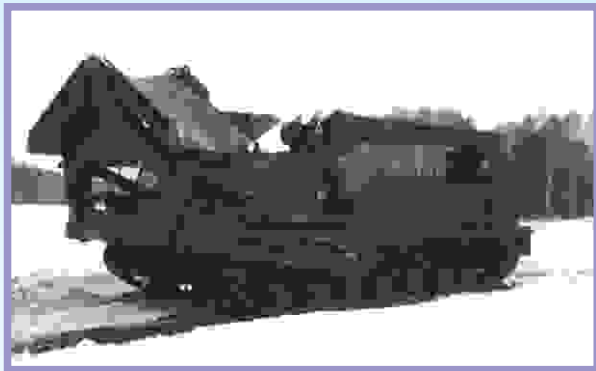
Все материалы номера опубликованы на официальном сайте
 Военного института Сухопутных войск: www.visv.kz

Инженерная техника. Путепрокладчик БАТ-2

Путепрокладчик БАТ-2 предназначен для выполнения в зоне боевых действий в звене регионального командования работ по прокладке колонных путей, подготовки и содержания, войсковых дорог, в том числе продольное и поперечное планирование дорог, прокладка путей по косогорам, отрывка кюветов, очистка дорог и

колонных путей от снега, кустарника, различных обломков и предметов, препятствующих движению, оборудование съездов в обрывах и крутых местах, засыпка противотанковых рвов, воронок, траншей, канав, рыхление мерзлых грунтов, грузоподъемные работы.

Базовой машиной путепрокладчика является многоцелевой тяжелый транспортер-тягач МТ-Т, на котором установлено основное рабочее оборудование. В комплект основного оборудования входят универсальный бульдозер, рыхлитель, лебедка и крановое оборудование.

Вооружения и брони машина не имеет.

Основным рабочим органом путепрокладчика является его бульдозерное оборудование. Его крылья с помощью гидравлики могут устанавливаться в одно из трех положений - бульдозерное, двухотвальное, грейдерное.

При бульдозерном положении крылья отвала находятся на одной линии с его центральной частью. В этом положении отвала путепрокладчик может рыть землю. Разрабатываемый грунт и предметы перемещаются только вперед.

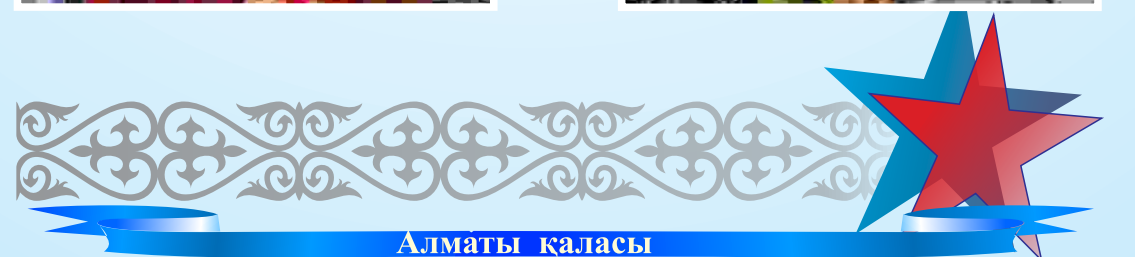
При двухотвальном положении крылья отвала отклонены назад. В этом положении отвала путепрокладчик прокладывает колонный путь, очищает дорогу от снега. Разрабатываемый грунт, снег, различные предметы удаляются с пути в обе стороны от машины.

При грейдерном положении одно крыло отклонено вперед, а второе назад. В этом случае, разрабатываемый грунт, снег, предметы смещаются лишь в одну сторону от машины. Если при этом отвал перекосить в поперечном направлении, то становится возможным отрывать кювет, формировать серповидный поперечный профиль дороги.

Крановое оборудование позволяет поворачивать стрелу на 360 градусов и перемещать грузы массой до 2 тонн на высоту от -3.5м до +7.42м. Поскольку стрела телескопическая, то грузы можно перемещать по горизонтали не меняя высоту подъема на расстояние до 7.36м., считая от центра вращения стрелы.

Кабина путепрокладчика герметичная и оснащена танковой радиостанцией Р-123М, танковым переговорным устройством, гирополукомпасом, системой обогрева от базового двигателя, баком для питьевой воды, аптечкой, фильтровентиляционным оборудованием. Это оснащение позволяет экипажу в кабине работать в зонах радиоактивного, химического и биологического заражения без индивидуальных средств защиты.

ҚҰРЛЫҚ ӘСКЕРЛЕРІ ӘСКЕРИ ИНСТИТУТЫНЫҢ ХАБАРШЫСЫ

Память о друге

Я не буду смотреть им в глаза,
 В них – нелёгкой судьбы отпечаток,
 В них – пылающий Афганистан,
 Не зажившие раны печали.
 Это боль, это горечь потерь,
 Вместе с тем это память о друге,
 Это время свинцовых ночей
 И песчаная долгая выюга.
 Это снова и снова в поход,
 Ожиданье подмоги в засаде,
 Это юный совсем паренёк,
 Напевающий песнь о комбате.
 Я не буду заглядывать в душу
 И украдкой смотреть им в глаза.
 Тишина потихонечку душит,
 Нехотя, но прольётся слеза.
 Он смахнёт, никому не покажет,
 Разве может он плакать при всех,
 О боли безумной не скажет,
 Что терпит и носит в себе.
 Я не буду смотреть им в глаза,
 Это память о друге, о брате,
 Это слёзы советских солдат,
 Они плачут на вечную память.

Елена Мартынова

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Редакция Военно-образовательного и научно-информационного журнала «Вестник Военного института Сухопутных войск» благодарит всех своих читателей за проявленный к журналу интерес. Мы всегда рады Вашим отзывам, пожеланиям и просьбам.

К СВЕДЕНИЮ АВТОРОВ, ПРИСЫЛАЮЩИХ СТАТЬИ В НАШ ЖУРНАЛ

1. Редакция может принимать статьи (отпечатанные в двух экземплярах и подписанные автором) по военным наукам, в которых не содержится сведений, содержащих государственную или военную тайну, а также информации для служебного пользования.

Автор должен сообщить о себе следующие данные русским и казахским языками: фамилия, имя, отчество полностью; полное название организации – место работы автора в именительном падеже, страна, город; должность и подразделение организации; ученая степень и ученое звание (если имеются); адрес электронной почты; телефоны для контактов; корреспондентский почтовый адрес; согласие на размещение статьи в Интернете.

2. Требования к оформлению статей: - статья должна быть объемом не менее 6 и не более 11 страниц (из расчета 2000-2200 знаков с пробелами на странице); - параметры страницы: слева – 2,5; сверху и снизу – 2; справа – 1,5; шрифт - Times New Roman; кегль 14 пт; межстрочный интервал - множитель 1,3; отступ абзаца – 1,2; выравнивание – по ширине; опция – перенос слов; - название статьи приводится на русском или казахском языках; - обязательными элементами после заглавия статьи должны быть аннотация (не более 15 строк) и список ключевых слов /шрифт - Times New Roman; кегль 12 пт; отступ абзаца – 1,2; межстрочный интервал - одинарный; выравнивание – по ширине/ на русском и казахском языках;

3. Все цитаты должны быть тщательно выверены автором по первоисточникам. В ссылках используемые источники указываются на языке оригинала в конце статьи в следующем виде:

а) Номер по порядку, автор (Ф.И.О.), название работы (статьи), название источника (книги, журнала), месяц и/или год издания;

б) Ссылка в тексте по порядковому номеру в списке источников указывается в квадратных скобках. Нужно указать: фамилию и инициалы автора, название книги или статьи (в каком периодическом издании статья опубликована), место и год издания, номер страниц. Если автор не располагает первоисточником, указываются аналогичные данные того издания, из которого заимствуется цитата;

в) Графики, диаграммы и другие графические материалы распечатываются на отдельных листах (пронумерованные и озаглавленные) и представляются в отдельном файле в формате программы, в которой они были созданы. В тексте указывается желаемая позиция для размещения графического материала.

г) Ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат, статистических и социологических данных, фамилий и инициалов, прочих сведений несут авторы

д) Статьи к публикации выбираются по конкурсу в соответствии с основной темой каждого номера и в порядке поступления. Преимущественное право при определении очередности публикации имеют статьи по основной проблематике журнала (вопросы высшего профессионального образования; проблемы безопасности личности, общества и государства; гуманитарные и социальные аспекты военной политики и военного строительства) и статьи, авторами которых являются лица, имеющие ученые степени и звания.

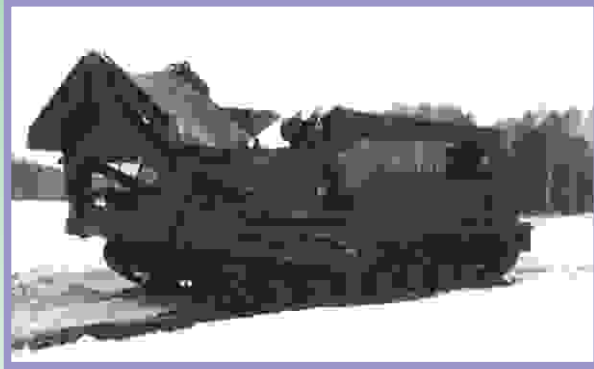
Рукописи статей не возвращаются, не рецензируются и не восстанавливаются. Редакция оставляет за собой право публикации или отклонения рукописи.

Все материалы номера опубликованы на официальном сайте
 Военного института Сухопутных войск: www.visv.kz

Инженерная техника. Путепрокладчик БАТ-2

Путепрокладчик БАТ-2 предназначен для выполнения в зоне боевых действий в звене регионального командования работ по прокладке колонных путей, подготовки и содержания, войсковых дорог, в том числе продольное и поперечное планирование дорог, прокладка путей по косогорам, отрывка кюветов, очистка дорог и

колонных путей от снега, кустарника, различных обломков и предметов, препятствующих движению, оборудование съездов в обрывах и крутых местах, засыпка противотанковых рвов, воронок, траншей, канав, рыхление мерзлых грунтов, грузоподъемные работы.

Базовой машиной путепрокладчика является многоцелевой тяжелый транспортер-тягач МТ-Т, на котором установлено основное рабочее оборудование. В комплект основного оборудования входят универсальный бульдозер, рыхлитель, лебедка и крановое оборудование.

Вооружения и брони машина не имеет.

Основным рабочим органом путепрокладчика является его бульдозерное оборудование. Его крылья с помощью гидравлики могут устанавливаться в одно из трех положений - бульдозерное, двухотвальное, грейдерное.

При бульдозерном положении крылья отвала находятся на одной линии с его центральной частью. В этом положении отвала путепрокладчик может рыть землю. Разрабатываемый грунт и предметы перемещаются только вперед.

При двухотвальном положении крылья отвала отклонены назад. В этом положении отвала путепрокладчик прокладывает колонный путь, очищает дорогу от снега. Разрабатываемый грунт, снег, различные предметы удаляются с пути в обе стороны от машины.

При грейдерном положении одно крыло отклонено вперед, а второе назад. В этом случае, разрабатываемый грунт, снег, предметы смещаются лишь в одну сторону от машины. Если при этом отвал перекосить в поперечном направлении, то становится возможным отрывать кювет, формировать серповидный поперечный профиль дороги.

Крановое оборудование позволяет поворачивать стрелу на 360 градусов и перемещать грузы массой до 2 тонн на высоту от -3.5м до +7.42м. Поскольку стрела телескопическая, то грузы можно перемещать по горизонтали не меняя высоту подъема на расстояние до 7.36м., считая от центра вращения стрелы.

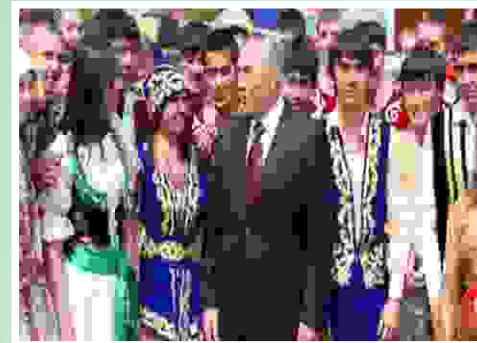
Кабина путепрокладчика герметичная и оснащена танковой радиостанцией Р-123М, танковым переговорным устройством, гирополукомпасом, системой обогрева от базового двигателя, баком для питьевой воды, аптечкой, фильтровентиляционным оборудованием. Это оснащение позволяет экипажу в кабине работать в зонах радиоактивного, химического и биологического заражения без индивидуальных средств защиты.

ҚҰРЛЫҚ ӘСКЕРЛЕРІ ӘСКЕРИ ИНСТИТУТЫНЫҢ ХАБАРШЫСЫ

ӘСКЕРИ БІЛІМ ЖӘНЕ ҒЫЛЫМИ-АҚПАРАТТЫҚ ЖУРНАЛ

Журнал 2010 жылдың наурыз айынан шыға бастады

ҚАҢТАР-НАУРЫЗ

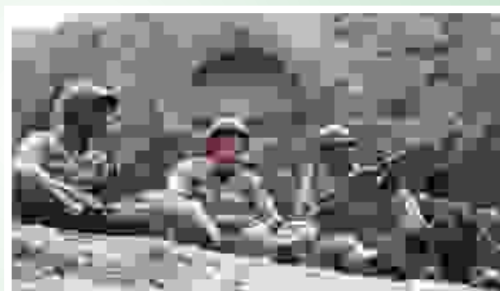

Память о друге

Я не буду смотреть им в глаза,
 В них – нелёгкой судьбы отпечаток,
 В них – пылающий Афганистан,
 Не зажившие раны печали.
 Это боль, это горечь потерь,
 Вместе с тем это память о друге,
 Это время свинцовых ночей
 И песчаная долгая выюга.
 Это снова и снова в поход,
 Ожиданье подмоги в засаде,
 Это юный совсем паренёк,
 Напевающий песнь о комбате.
 Я не буду заглядывать в душу
 И украдкой смотреть им в глаза.
 Тишина потихонечку душит,
 Нехотя, но прольётся слеза.
 Он смахнёт, никому не покажет,
 Разве может он плакать при всех,
 О боли безумной не скажет,
 Что терпит и носит в себе.
 Я не буду смотреть им в глаза,
 Это память о друге, о брате,
 Это слёзы советских солдат,
 Они плачут на вечную память.

Елена Мартынова

УВАЖАЕМЫЕ ЧИТАТЕЛИ!

Редакция Военно-образовательного и научно-информационного журнала «Вестник Военного института Сухопутных войск» благодарит всех своих читателей за проявленный к журналу интерес. Мы всегда рады Вашим отзывам, пожеланиям и просьбам.

К СВЕДЕНИЮ АВТОРОВ, ПРИСЫЛАЮЩИХ СТАТЬИ В НАШ ЖУРНАЛ

1. Редакция может принимать статьи (отпечатанные в двух экземплярах и подписанные автором) по военным наукам, в которых не содержится сведений, содержащих государственную или военную тайну, а также информации для служебного пользования.

Автор должен сообщить о себе следующие данные русским и казахским языками: фамилия, имя, отчество полностью; полное название организации – место работы автора в именительном падеже, страна, город; должность и подразделение организации; ученая степень и ученое звание (если имеются); адрес электронной почты; телефоны для контактов; корреспондентский почтовый адрес; согласие на размещение статьи в Интернете.

2. Требования к оформлению статей: - статья должна быть объемом не менее 6 и не более 11 страниц (из расчета 2000-2200 знаков с пробелами на странице); - параметры страницы: слева – 2,5; сверху и снизу – 2; справа – 1,5; шрифт - Times New Roman; кегль 14 пт; межстрочный интервал - множитель 1,3; отступ абзаца – 1,2; выравнивание – по ширине; опция – перенос слов; - название статьи приводится на русском или казахском языках; - обязательными элементами после заглавия статьи должны быть аннотация (не более 15 строк) и список ключевых слов /шрифт - Times New Roman; кегль 12 пт; отступ абзаца – 1,2; межстрочный интервал - одинарный; выравнивание – по ширине/ на русском и казахском языках;

3. Все цитаты должны быть тщательно выверены автором по первоисточникам. В ссылках используемые источники указываются на языке оригинала в конце статьи в следующем виде:

а) Номер по порядку, автор (Ф.И.О.), название работы (статьи), название источника (книги, журнала), месяц и/или год издания;

б) Ссылка в тексте по порядковому номеру в списке источников указывается в квадратных скобках. Нужно указать: фамилию и инициалы автора, название книги или статьи (в каком периодическом издании статья опубликована), место и год издания, номер страниц. Если автор не располагает первоисточником, указываются аналогичные данные того издания, из которого заимствуется цитата;

в) Графики, диаграммы и другие графические материалы распечатываются на отдельных листах (пронумерованные и озаглавленные) и представляются в отдельном файле в формате программы, в которой они были созданы. В тексте указывается желаемая позиция для размещения графического материала.

г) Ответственность за подбор и достоверность приведенных фактов, цитат, статистических и социологических данных, фамилий и инициалов, прочих сведений несут авторы

д) Статьи к публикации выбираются по конкурсу в соответствии с основной темой каждого номера и в порядке поступления. Преимущественное право при определении очередности публикации имеют статьи по основной проблематике журнала (вопросы высшего профессионального образования; проблемы безопасности личности, общества и государства; гуманитарные и социальные аспекты военной политики и военного строительства) и статьи, авторами которых являются лица, имеющие ученые степени и звания.

Рукописи статей не возвращаются, не рецензируются и не восстанавливаются. Редакция оставляет за собой право публикации или отклонения рукописи.

Все материалы номера опубликованы на официальном сайте
 Военного института Сухопутных войск: www.visv.kz

ЖАЗБАЛАР СЫР ШЕРТЕДІ

*Құрлық әскерлері Әскери институтының
профессоры, Мемлекеттік тіл
кафедрасының меңгерушісі
Бизат Ғайсақызы Тамаева*

Осыдан үш жыл бұрын жолым түсіп туған ауылыма жол тарттым. Ағайын-туғанмен, ауыл-аймақпен жүздесіп қауышу қуанышты әсерге бөледі.

Алтай өлкесінің жазиралы аймағындағы ауылымның тынысы босаңсымай бәз баяғыдай қаз қалпында. Ормандай орыс ортасында отырса да қазақы бейғамдығынан айрылмаған ауылыма, ұйысқан ұядай ұлтымның шырайын шындағанына дән ризамын. Туған ауыл түтіні дегенде осы болар...

Туған жердің жусанды даласы мен жағасы құмдақ айдынды көлі де алыстан айдынданып баяғы бала күнімдей мен мұңдалайды. Ауылды айнала қоршаған ана бір кездегі жас талдар бүгінде орманға айналған. Сол талдарға бала кезімізде кішкене шелегімізді алып жидекке барушы едік.

Ауыл төңірегіне көз арта берген жайымды сезгендей туған әпкем:

-Өзің оқыған мектебінді көрсетейін,-деп мектеп есігін ашқан. Бұл мектеп өзге мектептен бөлек қазақ мектебі. Өйткені мектеп тарихы кең, әрі заманның қандай желі соқса да мүжілмей, бүгілмей тұрған қазақ білімінің қара шаңырағы, талай талантты жастың қанатын биікке самғатқан өрісі кең білім ұясы. Өзіме бала кезден таныс мектеп дәлізіне кіргенде, оқушы кезім еріксіз есіме оралды.

Мектеп ішінің әр сыныбы, әр бұрышы балдәурен шақтың сан алуан қызықты сәттерін есіме түсірді. Бірінші қабаттағы ана бір бұрыштағы су ішер жерге үзіліс сайын жиналып, су ішуді ойынға айналдырып жіберетініміз, мұғалімдер бөлмесінен кім бірінші шығады дегенді білу үшін сынып болып кезекке тұратынымыз да балалық шақтың тарихына айналып, ол тарих мектеп шаңырағының еншісінде қала беріпті.

Саған ең қызықты осы болар дегендей әпкем «Мектеп мұражайына» бастап келді. Есімде 70 жылдары мектептегі бұл кең бөлме асхана болатын. Сол кездегі асхана бүгін «Мектеп мұражайына» айналған. Төрт қабырғасы да тарих шежіресіне тұнған мұрағаттарға толы. Әр мұрағат – туған ауылымның тарихи көзі. Мұрағаттар ауыл тұрғындарын еске алдырып, олар салған өмір өрнектің қолтаңбасын көңілге түйдіреді.

Дегенмен оң жақтағы үлкен қабырғаны тұтастай алған мұрағаттар көзіме ыстық көріне берді. Ұлы Отан соғысы ардагерлеріне арналған тұтас қабырға. Сол сұрапыл соғысқа қатысқан ауыл ардагерлері әкем Ғайса Сакенұлының замандастары мен жас шамасы жағынан көбі інісі не тұрғыластары еді. Соғыс тарихы мен бала кезден таныс бейнелердің Ұлы Отан соғысындағы құжаттары мен сарбаз хаттары, марапаттары мен медальдары Ресей жеріндегі бір кішкентай қазақ ауылын да сұрапыл соғыс айналып өтпегенін хабардар етеді. Сарғайған, бірақ мазмұны рух дүниесіне айналған құжаттар оқ пен оттың арасында жанын

шүберекке түйген жандардың елге деген сағынышы мен жанұясына деген махаббатын көңілге деректейді. Мұрағаттар арасынан алтынның сынығын іздегендей қолыма әр құжат пен заттарды қайта-қайта алып қарай бердім. Әке аты-жөні жазылған жалғыз құжат көзіме оттай басылды.

Бар екенсің, әке! Бұл сенің жорық жолдарыңның, азаматтығың мен ерге тән мінезіңнің, турашылдығың мен шыншылдығыңның ел басына күн туғанда ер етігімен су ішкен күндеріңнің, сыз тартқан жертөле мен оқпаналардағы сағаттарың, жауға атойлап ұрыс салған сәттеріңнің, өзегің талып, тек, тамыр мен түрлі өскінді талғажау еткен, ар жолында артыңда қалған бала-шағаңның қамы мен намысын қорғаған, сөйтсе де, жеңісті жақындатқан, жеңіске жеткені үшін берілген марапаттарыңның белгісі.

Бұл құжат – «Қызыл әскер билеті». Бір кезде талай шайқасты әке төс қалтасында жүріп басынан өткерген құжат 70 жыл уақыт өтсе де сарғайып, жұқарса да әке рухын сіңіргендей сақталып қалған. Ғылым жолында жүріп талай ғылыми деректерді іздеп тапқанда мұншама толқымай бәрін салқын сабырмен қабылдайтын күйім осы құжатты қолыма ала бергенде қатты толқыдым. Бұл сағыныш лебі ме, әлде әкеге деген бала жүрегінің толқынысы ма?! Неде болса мен үшін бұл құжаттың қадір-қасиетіне дүниеде ешқандай құндылық пара-пар келмейді.

Әкем Ғайса Сәкенұлының жорық жолдарын айғақтайтын құжат ішінде талай тарихи деректер баршылық. Әсіресе, Ұлы Отан соғысында кеңес әскерлерінің тарихи жорық жолдары да осы құжаттан орын алған. Соғыстың төрт жылдан астам уақытындағы кезеңдері белгілі бір ірі шайқастардағы жеңістермен байланыстылығын тарихи беттерде қалғаны анық. Ірі ұрыстарда талай ер ел үшін, ұрпақ үшін жер жастанып боздақтар қатарынан орын алды. Қарулас жолдастарының қиылған өмірі үшін жан аяспай жаумен бет-бет келіп шайқасқан Ғайса Сәкенұлының аталған құжаты әкеміздің майдан жолын деректейді. 1941 жылдың шілде айында Алтай өлкесі Құлынды ауданындағы жалғыз қазақ аулынан аттанған 42 азаматтың бірі болып майданға аттанады. Осы алғашқы аттанған 42

азаматтың ішінен екеуі ғана туған ауылға оралады. Сол екеудің бірі – Ғайса Сәкенұлы 1945 жылдың 25 қыркүйегінде 1910 жылы туылғандығына орай әскери міндеттен босатылып елге қайтады. Қызыл әскер билетінде соғыстың алғашқы айларында қатардағы жауынгер болып байланысшы қызметін атқарады. Соғыс дайындығы мен әскери техникалық күші жағынан басым герман фашистері Калинин майданында ірі ұрыстар жүргізеді. Калинин майданындағы байланысшы қызметін коммунист ретінде атқарады.

Алғашқы кезде қарулас достарынан айрылып, өзі де жаралы болып госпитальде емделіп қайта алғы шепке аттанады. Бейбіт күнде қазақ ауылының шаруасын дөңгелеткен ауыл азаматына майданда тірі қарсыласпен бетпе-бет келіп, біріне-бірі оқ жұмсап, өмір мен өлім үшін күресуі кімге болсын оңай емес екені ақиқат. «Қызыл әскер билетіне» жіті көз жіберсем әкем майданда байланысшы одан соң артиллерия батальоны құрамында соғысып, бірнеше медальдарға да ие болған. Жастайынан қоғамдық өмірге араласып, орыс тілін де жетік меңгерген Ғайса Сәкенұлы соғысты кіші сержант әскери шенінде аяқтайды.

Калинин майданындағы шайқастары үшін, Чехословакияның астанасы Праганы алғаны үшін, Висладан өткені үшін, Германияны алған үшін бірнеше

медальдармен, алғыс хаттармен марапатталады. Осы деректерді негіздеген аталған құжат Ресейден Ұлы Отан соғысына аттанған бір қазақ сарбазының ғана жауынгерлік жорық тарихы болып мектеп мұражайынан орын алған. Осы аталған жалғыз құжат – әкеден қалған мұрағат – келешек ұрпақ үшін патриоттық тәрбиенің үлгісі ретінде қызмет етері анық. Майданнан оралған әкеміз бейбіт күнде елдің соғыстан тұралап қалған шаруашылығын көтеруде аянбай қызмет етті. 1954 жылы Мәскеудегі Бүкілодақтық Халық шаруашылығы көрмесіне Алтай өлкесінің Құлынды ауданынан жалғыз қазақ делегаты болып барды. Осы көрмедегі суреті де мектеп мұражайында сақталған.

Әкем Ғайса Сәкенұлы дүниеден озғанда мен төрт жастағы сәби едім. Егер сәл мектеп жасында болғанымда өз аузынан талай әңгімені естіген болар едім ғой деп, кейде сол кездегі жасыма «қап деп» өкінетінмін.. Бірақ Мұхтархан, Айдархан, Қият, Қинаят немере ағаларыммен өз туған әпкелерім Биғайша, Нұрғайша, Бижамал туған ағам Рақымханнан « Әкем әңгімелері» ғой деген тұтас циклдарды естігенде, үнсіз тыңдап, іштей «менің патриот әкешім» деп марқайып қалатыным да бар. Әке рухы балаға мың жыл азық шығар. Дегенмен мендегі бардың негізі өзіңнен басталғаны анық.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Красноармейская книжка. (Қаракөл орта мектебіндегі мұражай мұрағаты)
2. Айбын энциклопедиясы. А.,2011

**«НЕПОБЕДИМАЯ И ЛЕГЕНДАРНАЯ».
НАВСТРЕЧУ 70-ЛЕТИЮ ВЕЛИКОЙ ПОБЕДЫ**

*Заведующая библиотекой
Военного института Сухопутных войск,
служащая ВС РК Милованова
Татьяна Семёновна*

Түйіндеме. Бұл репортажда Ұлы Отан соғысының 70 жылдығына орай Құрлық әскерлерінің Әскери институты мен Ұлы Отан соғысының ардагерлерін мадақтау іс-шаралары туралы ақпарат беріледі.

Summary. This report on the activities of the institute and veterans recognize its great patriotic war on the eve of the seventy-year anniversary of victory in the great patriotic war.

В этом году мы отмечаем 70-летний юбилей Победы в Великой Отечественной войне. Благодаря героизму воинов советской армии, наш народ одержал величайшую победу. Патриотизм и мужество проявили, выполняя свой долг, наследники той Великой Победы - воины-интернационалисты. В национальной армии независимого Казахстана все лучшее взято из советской армии.

По установившейся традиции в Военном институте Сухопутных войск прошел праздник, который олицетворяет преемственность поколений – День Советской Армии и Военно-Морского флота. Под военные марши собрались ветераны Вооружённых Сил РК в празднично украшенном лекционном зале. Очень приятно было видеть ветеранов нашего института в добром здравии.

Среди наших гостей - преподаватели и командиры, посвятившие свою жизнь профессии - Родину защищать. Большую часть своей жизни они отдали служению нашему военному институту. 45-летняя история Военного института Сухопутных войск сложена из их биографий.

С поздравительным словом выступил заместитель начальника ВИСВ по воспитательной и идеологической работе полковник Кабдулинов Руслан Тулегенович. Он обратился к курсантам, чтобы они уважали и чтити старшее поколение, которое строило эти учебные корпуса в экстремальных условиях, чтобы хранили и продолжали лучшие традиции наших ветеранов. Руслан Тулегенович особо отметил фронтовика, ветерана Великой Отечественной войны Михайлова Григория Павловича.

В 1943 году пятнадцатилетний Григорий Михайлов, уничтожив свидетельство о рождении, через медосмотр получил справку о рождении в 1925 году, приписав себе три года, и ушел в армию.

Он окончил Пушкинское танковое училище и в звании младший лейтенант попал в действующую армию.

Григорий Михайлов участвовал в боях под Берлином, участвовал в

разгроме японской армии.

В Алма-Атинском Высшем общевойсковом командном училище им. Дважды Героя Советского Союза Маршала Советского Союза И.С. Конева Григорий Павлович служил со дня основания с 1970 года. В 1979 году вышел в отставку, но еще очень долго работал в органах Гражданской обороны.

Руслан Тулегенович Кабдулинов с большой теплотой поздравил ветеранов с праздником и пожелал им доброго здоровья.

Не нарушая традиции, ведущие программы обратились к истории создания советской армии, ведь не зря говорил Бауржан Момышулы: «Любовь к Родине, к ее истории - это вершина человечности».

Легендарная история армии начинается с 23 февраля 1918 года. Под Псковом и Нарвой произошли бои только что сформированных частей Красной Армии с германскими захватчиками. Это были первые победы молодой армии Советской Республики, в честь которых 23 февраля и стал днём рождения Красной Армии. То было тяжелейшее время иностранной интервенции. Был издан декрет Совета народных комиссаров о создании регулярных частей Красной Армии, с этого момента берут начало героические традиции Красной Армии, Советской Армии и Вооруженных Сил независимого Казахстана.

Гражданская война огненным смерчем сжимала страну со всех сторон. Жестокая борьба шла в Семиречье. Но бойцы Красной Армии бились до последней капли крови, держались за каждую пядь земли. Многие из них стали легендой: Будённый, Щорс, Фрунзе, Джангильдин, Чапаев. Герои были стойкими до победы. О многих из них напишут книги.

В 1924 году была проведена военная реформа. После этого начали пополняться ряды Красной армии во имя мира во всем мире. Но неожиданно...

В ночь на 22 июня 1941 года Германия напала на нашу страну без объявления войны. В освобождении от фашистского ига, наряду со всем советским народом героически сражался каждый шестой казахстанец, девять из десяти пуль были отлиты из казахстанского свинца. Казахстан превратился в мощный военный лагерь, где формировались лучшие части и соединения Красной Армии.

Героический подвиг совершили гвардейцы Панфиловской дивизии, защищая Москву. У разъезда Дубосеково героически сражались 28 героев-панфиловцев. Находясь в заснеженных полях под Москвой, каждый защищал свою родную землю, покинутый дом и своих любимых. Среди защитников Москвы – наш соотечественник Бауржан Момышулы. Личность Б.Момышулы неординарна: выдающийся военачальник, замечательный писатель и военный психолог. Он остался в памяти людей как человек высочайшего патриотического долга, для которого честь была превыше всего. Принципиальность его, честность, стремление к справедливости еще при жизни Бауыржана-ага вошли в легенду. Не случайно его прозвали Шаң-тимес – не доступный пыли. Он прожил 72 года и имя его осталось в истории казахского народа незапятнанным.

Отрывок из книги «Восхождение к отцу» сына Момышулы - Бахытжана прочитал курсант 13 роты Ракишев Нурбек, выпускник специализированного лицея «Арыстан», наш первокурсник.

Слушая курсанта, все мысленно перенесли в заснеженное Подмоскovie 1941 года, когда рота из полка Бауржана Момышулы остановилась и залегла перед минным полем, как перед неприступной стеной, а

нужно было наступать безостановочно, чтобы сорвать замысел врага и не дать погубить соседние подразделения наших войск.

Поле угрожающе молчало, но бойцы знали, каждый шаг может взметнуть к небу оранжевый столб огня, таящегося в противопехотных минах. Солдаты с бессильным гневом смотрели на белый простор, похожий на саван мертвеца, и у командиров не хватало духа послать своих людей на верную и бессмысленную гибель. У края поля рота вытоптала целую полянку, но двигаться дальше не могла.

В это время из-за поворота дороги появился Бауржан Момышулы на белом коне. Он хмуро выслушал виноватый рапорт командира и молча дал шенкеля своему коню. Промчавшись до конца минного поля, отец повернулся и махнул рукой, требуя чтобы рота двинулась по его следам. Но люди стояли и смотрели молча, не решаясь сделать первый шаг. Тогда Бауржан повернул коня и снова вернулся к бойцам. В третий раз он послал коня на протоптанную тропинку, приказав солдатам:

- Ступайте за мной прямо по следам!

Вся рота без потерь прошла через минное поле. Как ни странно, Бауржан Момышулы не любил вспоминать этот эпизод. Рассказывали об этом героическом поступке его друзья.

Воинский путь казахстанских соединений начался в грозное время под Москвой в 1941 году и завершился весной 1945 года в Берлине. До Берлина дошёл и брал рейхканцелярию Сагадат Кожаметович Нурмагамбетов, в двадцать лет получивший звание Герой Советского Союза. Именно он, фронтовик, стал первым Министром обороны Республики Казахстан. Единственный среди Министров на постсоветском пространстве участник войны.

В мирное послевоенное время особое место уделялось подготовке офицерского состава. В стране был создан ряд военных училищ. Среди них создано АВОКУ в 1970 году. В этом году мы отметим 45-летний юбилей нашего военного вуза.

Будучи заместителем командующего Среднеазиатского военного округа Герой Советского Союза генерал армии Нурмагамбетов Сагадат Кожаметович принимал непосредственное участие в строительстве нашего вуза – АВОКУ.

В минуту трудную Отчизны,
Вы встали с оружием в руках,
И не жалея юной жизни,
Сражались храбро на фронтах.

Не забыто ваше поколение,
За доблесть в боях и сраженьях
И в благодарность от родной страны
Вы заслужили звания Халық Қаһарманы.

У истоков современных Вооружённых Сил Республики Казахстан стояла целая плеяда талантливых профессионалов. Один из них – Вачакан Рачиевич Власов, первый начальник АВОКУ.

На торжественном мероприятии мы отдали дань светлой памяти этого замечательного человека, очень эмоционального, страстно любившего жизнь и свою профессию.

К 1970 году он был уже опытным военным – фронтовиком, прошедшим всю Великую Отечественную войну. За спиной тогда полковника Власова была успешная служба на различных должностях, академия им. Фрунзе М.В. (1959 г.). А в 1967 году за достигнутые успехи В.Р. Власов был награжден орденом Красной Звезды.

Особенно интересно рассказал о В.Р.Власове один из первых начальников кафедры тактики АВОКУ, хорошо знавший генерал-майора Власова, ныне Председатель Совета ветеранов Заслуженный деятель Республики Казахстан, член-корреспондент Военной академии РК и Российской Военной академии, доктор военных наук, профессор, полковник запаса Серикбаев Ким Серикбаевич.

Ветераны вспомнили случай, произошедший на полигоне много лет назад, когда один курсант снял чеку и не мог бросить гранату. Первыми, кто к нему подбежал, были полковник Серикбаев и генерал-майор Власов. Все окончилось благополучно, граната была брошена в сторону. Все думали, что курсант будет отчислен, но генерал-майор Власов Вачакан Рачиевич отнесся к нему по-отечески. Тот стал достойным офицером. Так же по-отечески Вачакан Рачиевич относился ко всем своим воспитанникам.

Все годы руководства В.Р.Власова коллектив уважал и любил своего генерала за профессионализм и требовательность, честность и простоту. Именно он является зачинателем традиций, которые и поныне с нами.

Все участники этой встречи почтили память генерал-майора Власова Вачакана Рачиевича минутой молчания.

Немало стихов, посвященных военным событиям и нашим доблестным защитникам, прозвучало на встрече с ветеранами. Тепло были встречены публикой курсанты 13 роты: Куандыков Олжас, Абишев Азамат, Жылкыбай Еламан, Ракишев Нурбек – первокурсники с большим волнением прочитали поэтические произведения.

Поздравить ветеранов приехала Заслуженный деятель РК, музыкант-виртуоз Жамиля Серкебаева. Непревзойденная скрипачка исполнила классические произведения, тронувшие сердца слушателей, и они бурно рукоплескали талантливой исполнительнице.

Праздник 23 февраля дорог по-прежнему каждому, кто чтит традиции отцов и дедов.

8 МАРТА – МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖЕНСКИЙ ДЕНЬ

*Полковник Пастух Сергей Иванович
старший преподаватель кафедры тактики, доцент
Военного института
Сухопутных войск*

8 марта – Международный женский день (International Women's Day) – всемирный день женщин, в который также отмечаются достижения женщин в политической, экономической и социальной областях, празднуется прошлое, настоящее и будущее женщин всей земли. Ранее празднование Международного женского дня 8 марта носило ярко выраженную политическую направленность, стремление утвердить равенство женщин.

Современное же празднование Женского дня уже не имеет тех политических целей, целей утверждения равенства, а считается днем весны, женской красоты, нежности, душевной мудрости и внимания к женщине, вне зависимости от её статуса и возраста.

Именно поэтому в современном обществе Международный женский день – это праздник весны и внимания к женщине, когда представители сильной половины человечества могут ещё раз порадовать своих любимых и родных женщин подарками и заботой и нежностью.

Официальный статус «Международного женского дня» этот праздник приобрел по решению ООН в 1975 году.

В Военном институте Сухопутных войск наряду с мужчинами служит и трудится в едином коллективе много женщин. Практически нет ни одного структурного подразделения, где бы в штате не было так называемой «слабой половины» человечества. Наши женщины занимают различные должности и по своему роду занятий выполняют различные обязанности и функции. На имеющихся ниже фотографиях мы видим различные коллективы женщин нашего славного военно-учебного заведения. Одни из них занимаются преподавательской деятельностью, другие принимают участие в планировании и контроле учебного процесса, третьи в своих службах принимают участие в надлежащем доведении до всех нас положенных норм довольствия по своим направлениям, четвёртые следят за состоянием нашего здоровья и в случае болезни помогают нам выздороветь... Этот список можно продолжать ещё долго. Но главное заключается в том, что вся их деятельность направлена на вклад в общее дело подготовки будущих высокообразованных офицеров – защитников нашего Отечества. В эти весенние дни, накануне Международного женского дня 8 марта хочется отдельно выразить благодарность всем нашим женщинам за их нелёгкий труд. Надеюсь, что моё авторское произведение будет достойным подарком и поздравлением для всех наших милых, красивых, неповторимых женщин от всего мужского коллектива Военного института Сухопутных войск.

Весна свои первые дни нам подарила,
И какие они – нам всё равно.
Иль солнце вокруг светом всё залило,
Иль снегом всё вокруг замечено.

Позади мы оставили стужу, вьюгу,
Холода и морозы нам ни по чѐм.
Любовь в сердцах оттаяла друг к другу,
И мы её трепетно к Вам несѐм.

Вы все очень разные и неповторимы,
И зачастую Вас умом не понять...
Одни весѐлые, общительны и озорливы,
Другие застенчивы, не могут и слова сказать.

Вы повсюду всегда рядом с нами,
Вы не просто товарищ и друг.
Когда Вы есть – мужчины с руками,
Когда Вас нет – мужчины без рук.

Сегодня, когда снова март на календаре,
Все мужчины по особому суетятся.
Ну а женщинам приятнее вдвойне...
Они никак не могут уж дождаться

Поздравлений, от всех своих мужчин,
Тѐплых, нежных и даже страстных.
Не ради лишь одних причин,
А ради Вас, милых и прекрасных.

Так давайте жизнью наслаждаться,
Особенно в такие праздничные дни,
Ну а завтра, не будем огорчаться,
Что всё это прошло, осталось позади.

Невзирая на все Ваши нравы,
Независимо от женских рангов и чинов,
Хочется всех Вас сердечно поздравить,
Огромной массой тёплых нежных слов.

Используйте это чудо по праву,
Чувство материнства познайте Вы все.
Свои возможности оценивайте здраво,
В этом вопросе нельзя быть как все.

В счастливом браке детей растите,
Надёжной опорой пусть будет Ваш муж.
По полной программе от жизни возьмите,
Всё, что необходимо для Ваших нужд.

Кто-то из Вас надел погоны,
Став с мужчинами рядом в строй.
Кто-то с мужьями сменял гарнизоны,
Оставаясь любящей верной женой.

Кто-то просто жил, не замечая,
Как проходит за годом год...
Да, жизнь не идёт, она пролетает,
Остановить её никто не смог.

И в моём лице, от всего мужского рода,
Разрешите поздравить прямо сейчас,
Самое неповторимое чудо природы,
Да женщины – именно Вас.

Идите по жизни Вы прямо, неторопливо,
Не бойтесь отстать от других.
Вас сама природа щедро одарила,
Возможностью родить детей своих.

Девушкам и женщинам незамужним,
Желаю кавалера скорее найти.
И быть для него – очень нужной,
И купаться в его ласках и любви.

Утром, чтобы Вы спешили на работу,
Которая нравится, и любимая для Вас.
Начальники, чтобы проявляли заботу,
И премии почаще давали, и не раз.

Чтоб с работы на крыльях летели
В свой дом, где Вас трепетно ждут.
А дома счастливые голоса звенели,
Был достаток, достойный быт и уют.

Желаю Вам, доходов больших,
Как минимум на Канарах дачу...
Не завидуйте тому, что есть у других,
Тогда не покинет Вас удача.

Пусть Ваши семьи обходят ненастья,
И болезни навсегда покинут Ваш дом.
Огромного Вам семейного счастья,
Радости, успехов, и мира за окном.

Желаю любви, красоты и цветенья,
Не только в этот светлый час.
Будьте музой, вдохновеньем,
Путеводной звездой для нас.

Каждый день себя богиней ощущайте,
И к Вашим ногам падёт, даже король.
А всё, что было плохое, забывайте –
Пусть уйдёт оно, как уходит боль.

С праздником всех Вас дорогие милые женщины.

Фото автора

НАУРЫЗ ТАТУЛЫҚТЫҢ МЕРЕКЕСІ

*Аға сержант Бектурова Аида
Құрлық әскерлері Әскери институтының
ғылыми-зерттеу бөлімінің редакциялық баспа
бөлімшесінің бастығы*

Ұлыстың ұлы күні Наурыз мерекесі – шығыс елдері үшін бірліктің, татулықтың, еңбектің, ізгіліктің, бақыттың нышаны ретінде тойланған. Сондықтан да болар, бұл мерекеде шаттанбайтын, қуанбайтын, мейірленбейтін адам болмаған. Наурыз мейрамы көнеден келе жатқан мереке болып табылады. Бұл күні жақсы тілек тілеу, құттықтау, кешірім жасау, табысу сияқты адамгершілік қасиеттер көрініс тауып, кейінгі ұрпақтар сондай жақсы өнегеден үлгі алған. Наурыздың айрықша тәлім-тәрбиелік, үлгі-өнегелік, сән-салтанаттық, мәрт-жомарттық, қадір-қасиеттілік нышан белгілері мен таным ұғымдарының үлгі түрлері өте көп. Оның барлығы әр адамды жоғары саналылыққа, әдептілікке, ізгілікке, бауырмалдыққа, көрегенділікке, ізгілік пен білімділікке баурайды. Наурыз мерекесін асыға күтетініміз де, ерекше дайындық жасайтындығымыз да содан болса керек.

Міне біздің институтымызға да жадыратып, думандатып, баршамызды сағындырған көктем мейрамы да келіп жетті. Наурыз мейрамы – үмітіміз бен сеніміміздің тірегі. Молшылық пен толағай табыстың ұйытқысы. Береке-бірліктің бастауы болып табылатын Ұлыстың ұлы күні – Наурыз.

2015 жылдың 15 наурызында Құрлық әскерлерінің Әскери институтында Ұлыстың ұлы күні тойланып өтті. Көктем мерекесіне арналған салтанатты шараны институт бастығы генерал-майор Василий Несіпқазыұлы Рысбаев қысқаша кіріспе сөзбен ашып, жиналған қауымды Ұлыстың Ұлы күні Наурыз мейрамымен құттықтады.

Маңызды шараның ресми бөлімі аяқталғаннан кейін Наурызға арнайы жоспарланған той-думан барынша қыза түсті. Институт бастығының тәрбие және идеологиялық жұмыстар жөніндегі орынбасары полковник Руслан Төлегенұлы Кабдулиновтың және дене шынықтыру кафедрасының бастығы полковник Бауыржан Кемалұлы Мировтың ұйымдастыруларымен бөлімдердің, қызметтердің және кафедралардың он саусағынан өнер тамған өрендері қазақтың ұлттық ән-күйлерінен, өлең-жырларынан, ұлттық нақыштағы билерінен және әскери қызметкерлердің арасында ұлттық спорт ойындарынан: арқан тарту, казакша күрес, кір тасын көтеру, бәйге сынды сайыстар өткізіліп жеңімпаздар анықталды және арнайы сыйлықтармен марапатталды.

Ұлттық нақыштағы ән байқауының бас жүлдесін қару-жарақ және атыс кафедрасының оқу кабинетінің бастығы - бөлімше бастығы кіші сержант Кубашева Лейла «Көзінің мөлдірін-ай» әнімен жеңіп алды, би байқауынан артиллерия кафедрасының би тобы «Қара жорға» биін асқан шеберлікпен билеп жұртшылықтың ризашылығына бөленді. «Наурыз тойының жүйрігі» атағын оқу үдерісін қамтамасыз ету орталығының әскери қызметкерлері жеңіп алды.

Суреттер тактика кафедрасының аға оқытушысы полковник С.И. Пастухтікі

ПАТРИОТИЗМНІҢ ҚОҒАМДЫҚ МАҢЫЗЫ

*Құрлық әскерлері Әскери институты
шет тілдері кафедрасының аға оқытушысы,
аға лейтенант **Набиева Жанар Муратовна***

«Қазақстан-2050» жолдауында ұлт көшбасшысы, Қазақстан Республикасының Президенті еліміздің ұлттық қауіпсіздігін, тәуелсіздік пен егемендігін танытатын мемлекетіміздің ұзақ уақыт ішіндегі дамуын анықтады. Осы даму барысында ұлттық мүддемізді асқақтатып, елі мен жері үшін тынбай еңбек ететін болашақ жастардың, әсіресе Қарулы Күштер қатарында әскери қызметін атқарып жүрген еліміздің сарбаз ұландарының патриоттық сезімдерін арттыру мен оларды ұлттық тәрбие нақыштарына баулу аса маңызды болып табылады. Бұл маңыздылықты жүзеге асыру үшін бізге заманауи білім беру мен тәрбиелеу мәселелерін алға қойғанымыз абзал.

Білім беру мен тәрбиенің негізгі міндеті – жастарымызға бүгінгі күн талабына сәйкес білім беру, өз елінің азаматын, патриотын тәрбиелеу болса, осыған сәйкес «қазақстандық патриотизм мен ұлттық патриотизм» жастардың тәрбиелік деңгейін бағалаудағы көрсеткіш болып қарастырылады. Осыған орай шет тілдері кафедрасының

ұйымдастыруымен 2015 жылдың 27 наурызында жоғары оқу орны арасындағы курсанттар, студенттер және магистранттар арасында «Жаһандану жағдайындағы патриотизм және оның қоғам өміріндегі маңызы» атты ғылыми – теориялық конференция өтті. Конференцияның мақсаты бүгінгі таңда жаһандану жағдайындағы патриотизм және оның қоғам өміріндегі маңыздылығын қарастыру.

Конференцияға ҚР ҚМ Құрлық әскерлері Әскери институтынан кіші сержант Науанов Думан, курсант Муздыбаев Азиз, курсант Жарылқасым Нұрқасым, курсант Бекмырза Санжар, курсант Сакмурзаев Олжас, курсант Есжанов Мақсат, курсант Керімқұлов Заман, Абдукаримов Думан, Камалбеков Ерік, Айтбеков Бауыржан, Тайбасов Ақсұңқар және ҚР ҰҚК шекара қызметі академиясынан курсанттары сержант Амануллаев Темірлан, курсант Тоштанбаев Сайд, курсант Курманғалиев Жәнібек, курсант Барманқұл Мереке,

Ермекбай Сұлтан, Тайбагаров Серікжан, Пирманша Азамат өз ұлттық сана сезімі оянған, рухани ойлау дәрежесі биік, мәдениетті, баяндамаларымен қатысты.

Жалпы айтқанда, егеменді еліміздің отан қорғаушы азаматтарын тәрбиелеуде әр тәрбиешінің, ұстаздың, командирлер мен офицерлердің мақсаты – дені сау, парасатты, ар-ожданы мол, еңбекқор, мәдениаралық ынтымақтастық біліктері жоғары, заманауи әскери техниканы жетік меңгерген, іскер, бойында игі қасиеттері бар тұлғаны тәрбиелеу. Әрбір Отан қорғаушы өзінің қоршаған ортасын, айналадағы құбылыстарды, өзінің және өзгенің мәдениетін тану арқылы жетілетіні ақиқат деп аяқтағым келеді.

ПОЗДРАВЛЯЕМ С ДНЕМ РОЖДЕНИЯ!!!

Полковника Кабдулинова Руслана Тулегеновича, полковника Абдибекова Мухамбетжана Токтагуловича, полковника Байсеркеева Есильбека Жаксылыковича, полковника Байсынова Асылхана Мырзакасымовича, полковника Кадиркулова Шингиса Кагазбековича, полковника Котова Владимира Александровича, полковника Кугамова Сержана Амангельдиевича, полковника Никитина Алексея Петровича, полковника Пастух Сергея Ивановича, полковника Федосова Александра Анатольевича, полковника Логинова Андрея Юрьевича, полковника Баймагамбетова Ерена Нургабденовича, полковника Нашенова Марата Болатовича, подполковника Жаманбаева Жасулана Бирлестиковича, подполковника Ешингалиева Ерлана Тойгановича, подполковника Далибаева Ержана Рахимжановича, подполковника Елюбаева Ермека Токтасыновича, подполковника Жунусова Ерлана Даулетовича, подполковника Каспакбаеву Айнур Курмашевну, подполковника Мусабекова Нурлана Оразбековича, подполковника Негметова Нурболата Амангельдиевича, подполковника Сабирова Дамира Михкахиловича, подполковника Серкебаева Кайрата Булатовича, подполковника Коробкова Сергея Олеговича, подполковника Прохорова Дениса Игоревича, подполковника Марченко Виталия Алексеевича майора Нурмаханова Азамата Нурмахан-улы, майора Алпысбаева Мадияра Бахтыгалиевича, майора Ансабаева Еркина Турсынбековича, майора Бурый Александра Алексеевича, майора Дашаева Руслана Николаевича, майора Исингарина Даурена Саулбай улы, майора Саргазина Жанибека Султановича, майора Ахынову Жанат Айтжановну, майора Коробкову Наталью Викторовну, майора Омирзакова Рената Ермековича, майора Проценко Андрея Владимировича, капитана Бабалыкову Данагуль Кабдулсагитовну, капитана Бисенбаеву Жанат Николаевну, капитана Казарян Гарика Сергеевича, капитана Мукай улы Айдара, капитана Проценко Ивана Сергеевича, старшего лейтенанта Акбалаева Данияра Муминовича, старшего лейтенанта Бутебаева Серика Турмахановича, старшего лейтенанта Ибраимжанова Елдоса Ергазыевича.

Желаем им доброго здоровья и всех благ в жизни!!!

Собственник: Республиканское Государственное учреждение
«Военный институт Сухопутных войск»

Журнал выпускается ежеквартально.

Отпечатано в типографии Военного института Сухопутных войск.

Адрес: город Алматы улица Красногорская 35 Республиканское Государственное учреждение «Военный институт Сухопутных войск».

Тираж 65 экземпляров

НОВЕЙШИЕ РАЗРАБОТКИ СИЛОВЫХ УСТАНОВОК

*полковник запаса Андронов
Анатолий Михайлович,
преподаватель кафедры
материально-технического
обеспечения, доцент Военного
института Сухопутных войск*

*полковник Ахмедов Янис
Яковлевич, старший
преподаватель кафедры материально-технического обеспечения,
доцент Военного института Сухопутных войск*

Түйіндеме. Осы мақалада авторлар қозғалтқыштың тиімділігін арттыру арқылы мәселені шешу үшін оқырмандарды таныстырады.

Summary. The authors introduce readers to solve the problem by increasing the efficiency of the engine.

«Современный двигатель внутреннего сгорания по определению не самый выдающийся продукт с точки зрения технологий. Это значит, что его можно совершенствовать сгорания по определению не самый выдающийся продукт с точки зрения технологий. Это значит до бесконечности» (Мэтт Тревитник, президент венчурного фонда семьи Рокфеллер Venrock)

Ссылаясь на перечень основных требований к силовым установкам для военной автомобильной и другой техники двойного назначения, мы знаем, что снижение размеров, улучшение энергетических и экономических показателей, уменьшение себестоимости производства, обслуживания и ремонта двигателей, транспортных и боевых машин являются основополагающими направлениями модернизации и совершенствования в этой области. В настоящее время показатели коэффициента полезного действия (КПД) современных образцов оставляет желать лучшего. И тот факт, что дизельные моторы, выдающие на 20-40 % большие показатели в сравнении с бензиновыми, имеют приоритет в области применения, не даёт учёным и конструкторам повода для спокойствия. А кризис в финансовой мировой системе и в области топливной энергетики только подстёгивают для воплощения самых, на первый взгляд, нереалистичных проектов и идей. В этой статье мы хотим посвятить читателей в суть некоторых из них.

Не вдаваясь в подробности расчётов и результатов продолжительных испытаний и исследований, можем с полной уверенностью сказать, что

надвигается настоящая революция в принципиальном подходе получения и реализации механической энергии на технике. Если вернуться к началу статьи, то, выделяя такой показатель как энергетические и экономические возможности силовой установки, а также конструктивные решения реализации этих показателей в автомобиле, можно считать, что наиболее оптимальным вариантом использования механической энергии будет через электродвигатель приводящий ведущие колёса машины. Высокий крутящий момент практически во всём диапазоне оборотов вращения позволяет экономить на трансмиссии и снизить вес машины. Огромные возможности по улучшению управляемости, проходимости, да и надёжности делает этот путь уже интересным и перспективным. Однако, вопрос получения энергии для питания электродвигателя остаётся большой проблемой. Рассмотренные в предыдущих статьях варианты использования приводных двигателей внутреннего сгорания классической схемы для энергообеспечения генераторов, топливные водородные элементы и т.д. не самый благоприятный путь для современной боевой и транспортной машины. Утяжеление и удорожание конструкции с более высокими экономическими показателями – это «гражданский» вариант. Ведь проходимость машины напрямую зависит от весогабаритных показателей, а ценовая нагрузка в этой сфере вообще не будет приемлема в условиях оснащения современной армии вооружением и военной техникой. Что, подумаете тупик? Да, сто лет господства классического двигателя внутреннего сгорания любого убедят в бесполезности инноваций. Но только не профессионалов в области термодинамики. К таковым относится профессор Национальной лаборатории Sandia (США) Питер Ван Блариган. Когда речь заходит о принципиально новых конструкциях двигателей внутреннего сгорания (ДВС), скептики начинают морщить носы, кивать на сотни пылящихся на полках псевдореволюционных проектов и трясти святыми мощами цилиндров, поршней, коленчатых и распределительных валов с шатунами.

Одна из самых радикальных концепций ДВС в истории — двигатель со свободным поршнем. Двигатель со свободным поршнем — линейный двигатель внутреннего сгорания, лишенный шатунов, в котором движение поршня определяется не механическими связями, а соотношением сил расширяющихся газов и нагрузки. Первые поминания о нем в специальной литературе относятся к 1920-м годам. Представьте себе металлическую трубу с глухими концами и цилиндрический поршень, скользящий внутри нее. На каждом из концов трубы расположены инжектор для впрыска топлива, впускной и выпускной порты. В зависимости от типа топлива к ним могут добавлены свечи зажигания. И все. Меньше десятка простейших деталей и лишь одна — движущаяся. Позднее появились более изощренные модели ДВС со свободным поршнем — с двумя или даже четырьмя оппозитными поршнями, но это не изменило сути. Принцип работы таких моторов остался прежним — возвратно-поступательное линейное движение поршня в цилиндре между двумя камерами сгорания. [1]

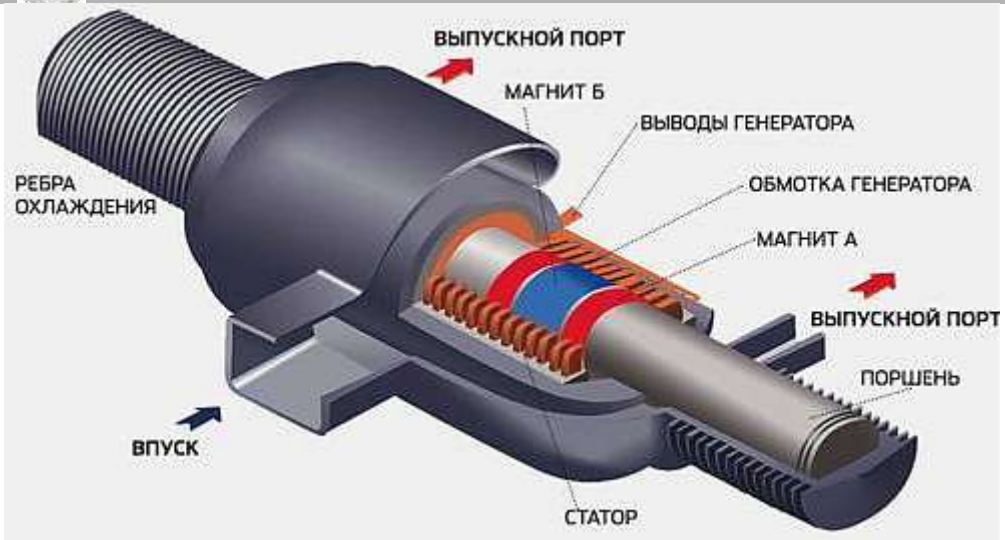

Рисунок 1. Схема двигателя со свободным поршнем [1]

Теоретически коэффициент полезного действия (КПД) таких машин переваливает за 70%. Они могут работать на любом виде жидкого или газообразного топлива, крайне надежны и великолепно сбалансированы. Кроме того, очевидны их легкость, компактность и простота в производстве. Единственная проблема: как снять мощность с такого мотора, механически представляющего собой замкнутую систему? Как оседлать снующий с частотой до 20000 циклов в минуту поршень? Можно использовать давление выхлопных газов, но эффективность при этом падает в разы. Эта задача долго оставалась неразрешимой, хотя попытки предпринимались регулярно. Было разработано множество действующих концептуальных вариантов, однако в серию они так и не пошли. Помогла случайность. В 1994 году Департамент энергетики США поручил ученым Национальной лаборатории Sandia изучить эффективность бортовых генераторов электроэнергии на базе двигателей внутреннего сгорания различных типов, работающих на водороде. Эта работа была поручена группе Питера Ван Бларигана. В ходе осуществления проекта Ван Блариган, которому эта концепция была отлично известна, сумел найти остроумное решение проблемы

превращения механической энергии поршня в электричество. Вместо усложнения конструкции, а значит — снижения результирующего КПД, Ван Блариган пошел путем вычитания, призвав на помощь магнитный поршень и медную обмотку на цилиндре. Несмотря на всю простоту, такое решение было бы невозможным ни в 1960-х, ни в 1970-х годах.

В то время еще не существовало достаточно компактных и мощных постоянных магнитов. Все изменилось в начале 1980-х после изобретения сплава на основе неодима, железа и бора.

Двухтактный линейный генератор Бларигана представляет собой трубу из электротехнической кремнистой стали длиной 30,5 см, диаметром 13,5 см и массой чуть более 22 кг. Внутренняя стенка цилиндра представляет собой статор с 78 витками медной проволоки квадратного сечения. Во внешнюю поверхность алюминиевого поршня интегрированы мощные неодимовые магниты. Топливный заряд и воздух поступают в камеру сгорания двигателя в виде тумана после предварительной гомогенизации. В момент зажигания

в камере сгорания одновременно возникает множество микроочагов возгорания. Никакой механической системы газораспределения — ее функции выполняет сам поршень. Двигатель со свободным поршнем — линейный двигатель внутреннего сгорания, лишенный шатунов, в котором движение поршня определяется не механическими связями, а соотношением сил расширяющихся газов и нагрузки. [1]

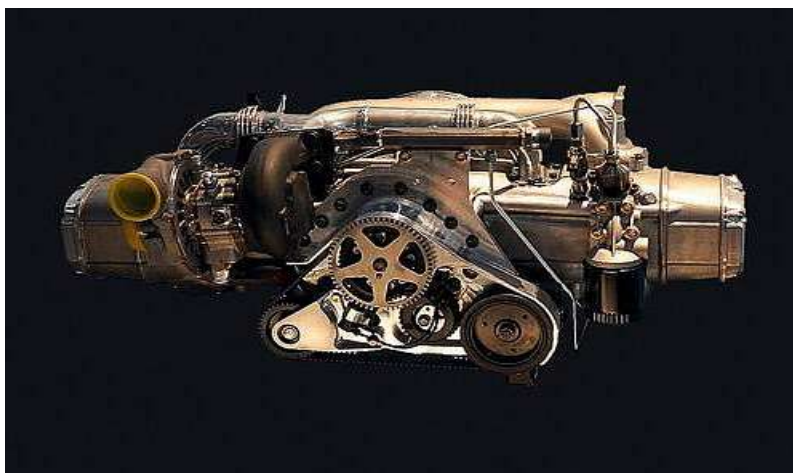

Рисунок 2. Двигатель EcoMotors [1]

Двигатель EcoMotors отличается не только скромными габаритами и массой. Это означает, что автомобиль будет не только динамичным, но и хорошо управляемым

Максимальная мощность составляет 40 киловатт (примерно 55 лошадиных сил) при среднем потреблении топлива 140 граммов на киловатт в час. По эффективности двигатель не уступает водородным топливным ячейкам — термический КПД генератора при использовании в качестве топлива водорода и степени сжатия 30 достигает 65%.

На пропане чуть меньше — 56%. Помимо этих двух газов двигатель может работать на дизельном топливе бензине, этаноле, спирте и даже на отработанном растительном масле. [1]

Однако ничто не дается малой кровью. Если проблема превращения тепловой энергии в электрическую Ван Блариганом решена успешно, то управление капризным поршнем стало серьезной проблемой. Верхняя мертвая точка траектории зависит от степени сжатия и скорости сгорания топливного заряда. Фактически торможение поршня происходит за счет создания критического давления в камере и последующего самопроизвольного возгорания смеси. В обычном ДВС каждый последующий цикл является аналогом предыдущего благодаря жестким механическим связям между поршнями и коленчатым валом. В EcoMotors же длительность тактов и верхняя мертвая точка — плавающие величины. Малейшая неточность в дозировке топливного заряда или нестабильность режима сгорания вызывают остановку поршня или удар в одну из боковых стенок.

Таким образом, для двигателя такого типа требуется мощная и быстродействующая электронная система управления. Создать ее не так просто, как кажется. Ван Блариган утверждает, что управление положением поршня может быть надежно обеспечено посредством той же пары — статор

и магнитная оболочка поршня. Более того, он считает, что полноценный прототип генератора с настроенной системой управления и КПД не менее 50% будет готов в ближайшее время.

Что мы получим в итоге? Двигатель внутреннего сгорания очень высокой эффективности в купе с электрогенератором. Упрощенная конструкция, уменьшены размеры и вес, мощность не сравнимая с обычными моторами и всё за меньшую стоимость. Учитывая, что основную ценовую нагрузку будет нести электронная система управления, развитие технологий которых происходит практически ежедневно, следовательно, то, что стоит сегодня как половина цены двигателя, завтра будет в три-четыре раза дешевле, современнее и технологичнее.

Уже сейчас серийно выпускается и успешно продается на европейских и американских рынках электромобиль с бортовым генератором электроэнергии Chevrolet Volt, оснащенный мощным электродвигателем для вращения ведущих колёс и компактным двигателем внутреннего сгорания для подзарядки литий-ионной батареи. Следующим этапом развития этой области стоит ожидать воплощение в серийное производство машин с энергоустановкой типа, что была рассмотрена в материале этой статьи, а также отдельными приводными электродвигателями на каждое ведущее колесо, работой которых будет управлять электронный модуль в зависимости от условий движения и других факторов.

Список используемой литературы:

1. Владимир Санников. «Поршень на свободе: Двигатель со свободным поршнем», апрель 2010г.

ОСОБЕННОСТИ ВОЖДЕНИЯ АВТОМОБИЛЯ С ПЕРЕДНИМ ПРИВОДОМ

*полковник Ермекбаев Бердали Мадалиевич
заместитель начальника кафедры
материально-технического обеспечения,
доцент Военного института
Сухопутных войск*

Түйіндемe. Осы мақалада автор оқырмандарды алдыжетек автомобильді қауіпсіз жүргізу әдістерімен таныстырады.

Summary. The author introduced the readers to the methods of safe driving front wheel drive car.

В условиях современной жизни, с её высокими скоростями и быстро развивающимся научно-техническим прогрессом, мы порой забываем о сохранении самой великой ценности – нашего здоровья и жизни. Соблюдение элементарных норм безопасности и аккуратности мы ошибочно ставим на второй план, отдавая дань борьбе в ужесточившейся конкурентности получения прибыли. Да, современные технологии стали обеспечивать нас безопасными механизмами и машинами, но всё же, окончательная роль всегда за человеком, за так называемым человеческим фактором. Цель статьи - познакомить читателей с правильным использованием самого обыденного, казалось бы, средства в современной жизни – средства передвижения, то есть автомобиля. Нельзя недооценивать ту помощь, что приносят нам автомобили и автомобильные транспортные средства. Но забывая, что транспорт является источником повышенной опасности, предрекаем себя и окружающих на риск, огромный риск для здоровья, а порой и жизни. И наоборот, умелые навыки, внимательность и аккуратность при вождении автомобиля позволяют нам изыскивать огромные временные потенциалы для решения задач всех сфер нашей жизни и работы. Конструкции современных автомобилей настолько разнообразны, что обыденному владельцу с трудом можно выделить какими особенностями обладает его любимый «железный конь». В частности, особенности вождения автомобилей с различными системами привода ведущих колёс.

Автомобили с приводом на передние колёса обладают некоторыми техническими особенностями, в результате чего они существенным образом

отличаются от автомобилей, которые имеют задний или полный привод. Особенно эта разница чувствуется при езде на заснеженных и скользких дорогах. Нередко могут возникать ситуации, при которых нужно обязательно учитывать специфические особенности переднего привода.[2]

Итак, в чем же выражаются данные особенности, и какие действия должны быть со стороны водителя, чтобы обеспечить полную безопасность на дороге?

Переднеприводный автомобиль характеризуется высокой чувствительностью на любое движение руля. Самовозврат рулевого колеса, при котором управляемые колеса стремятся вернуться к направлению прямолинейного движения, у него непостоянен по величине обратной связи. Он увеличивается при резком разгоне на поворотах при этом возросший стабилизирующий момент водитель четко ощущает на рулевом колесе. По сравнению с заднеприводным, переднеприводный легковой автомобиль имеет лучшую способность удерживать прямолинейное движение, т.е. имеет лучшую курсовую устойчивость. Именно это обстоятельство, когда автомобиль даже на скользкой дороге при высокой скорости четко держит курс, не проявляя никакой склонности к заносу, иногда может притупить бдительность водителя. Он, расслабившись, порой увлекается скоростью и при возникновении на дороге неожиданной ситуации не может совершить необходимый маневр, чтобы предотвратить аварию.

В критической ситуации возникает явление «легкий руль» и незначительное боковое смещение машины. Это значит: передние колеса уже пробуксовывают, что делает невозможным четкое маневрирование. Попросту говоря, при пробуксовке передних ведущих колес машина становится неуправляемой. Вот почему, двигаясь по скользкой дороге, вы не должны допускать пробуксовки колес.

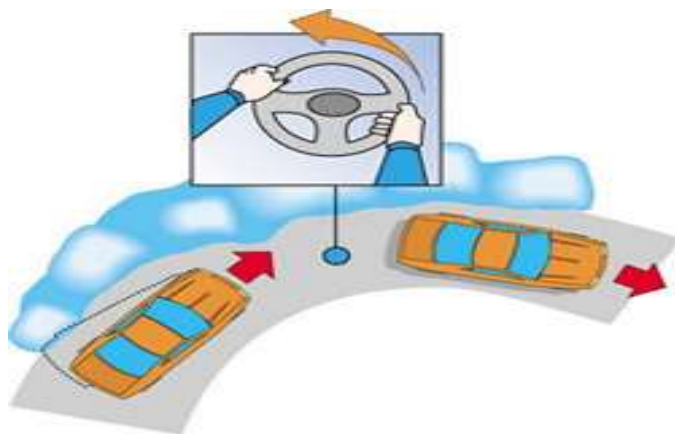

Рисунок 1. Движение автомобиля в повороте [3]

Однако, наибольшие сюрпризы неопытному водителю ваш любимец может преподнести при повороте на скользкой дороге. Помните, что переднеприводный автомобиль при входе в поворот стремится двигаться по большему радиусу, чем ему задает водитель поворотом рулевого колеса. Часто он стремится на встречную полосу и далее в кювет. Гарантией безопасного прохождения поворота является правильная подготовка к проведению маневра, а именно, верный выбор скорости при подходе к повороту.

Скорость движения на самом повороте должна обеспечивать надежный запас сцепления колес с дорогой. Если занос возник, сбрасывать газ на повороте нельзя. Наоборот, корректируя движение автомобиля вращением рулевого колеса в сторону заноса, нужно плавно увеличить подачу топлива, повышая тяговое усилие на ведущих колесах.

При возникновении сноса оси передних колес в сторону, рекомендуется сбросить газ до устранения пробуксовки передних колес, а затем скорректировать движение автомобиля рулевым колесом.

Правило здесь такое: при движении по скользкой дороге по кривой с уменьшением газа автомобиль охотнее поворачивается вокруг вертикальной оси, а с увеличением, наоборот, поворачивать отказывается. Первое, что нужно помнить: повороты на скользкой дороге нужно проходить в режиме «натяга», заранее выбрав безопасную скорость и постепенно, по мере прохождения поворота, увеличивая подачу газа.

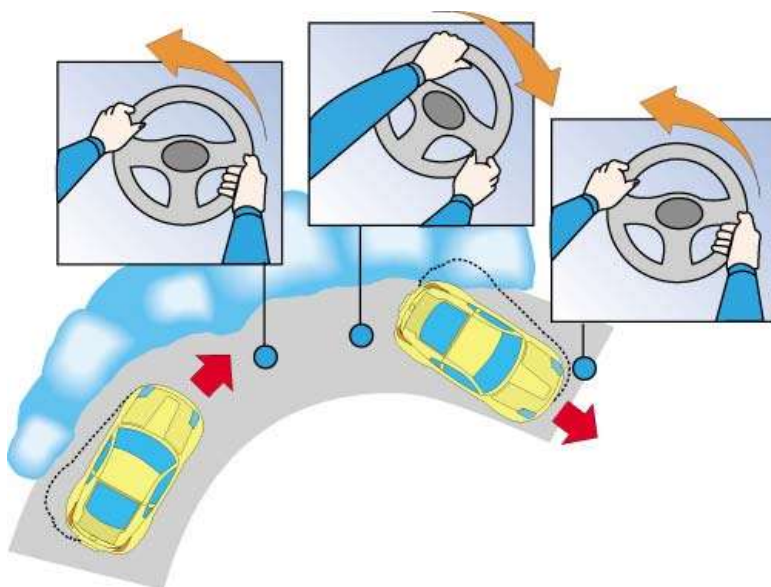

Рисунок 2. Преодоление заноса в повороте [3]

И второе: огромную роль в предсказуемости поведения переднеприводного

автомобиля играет точное соблюдение величины давления в шинах.

Даже малое отклонение от нормы резко ухудшает управляемость переднеприводных автомобилей.

Необходимо также всегда помнить о том, что чем выше скорость переднеприводного автомобиля, тем неохотнее он выполняет поворот на мокрой, скользкой или заснеженной дороге. Лучше всего перед выполнением поворота заранее выбрать безопасную скорость и, двигаясь в режиме натяга, выполнить соответствующий маневр.[1]

Список используемой литературы:

1. О.В.Майборода. «Учебник водителя» Москва, Академия 2006 г.
2. В.К.Вахламов. «Конструкция, расчёт и эксплуатационные свойства автомобилей». Учебник. Москва, Академия 2007 г.
3. Л.Ф.Столярова. «Методика начального обучения вождению автомобиля». Учебное пособие. Рязань, РВВАИУ 1991 г.

ФОРСИРОВАНИЕ ВОДНОЙ ПРЕГРАДЫ В СОВРЕМЕННЫХ УСЛОВИЯХ: ЗАДАЧИ, ОТРАБАТЫВАЕМЫЕ ДОКУМЕНТЫ, ПРОБЛЕМЫ И ПУТИ ИХ РЕШЕНИЯ

*полковник Куптикбаев Джоломан
Кранович, профессор кафедры тактики
Военного института Сухопутных войск*

Түйіндеме. Мақалада мемлекеттің әскери ұйымдарында, әскери оқу процесстерінде қатысушылардың қатынастарын реформалау мәселелері қаралады.

Қорытынды түйіні мынадай: егер де парыз ой қатынастан көшіп, әскери оқу жүйесіне ғылыми негізделуге көшірілсе, сонда ғана әскери оқуда жоғары жаңа оқу сапасына жетуге болады.

Summary. The article is about the problems of reforming the participants' relations to the process of military training in the army. The conclusion is proved that the achievement of new quality of military training becomes possible in the event that there will be a transition from the attitudes based on idea of the debt, to the attitudes based on the scientific approach to system of military training

22 января 2015 года в Военном институте Сухопутных войск прошла внутривузовская научно-теоретическая конференция на тему: «Форсирование водной преграды в современных условиях: задачи, отрабатываемые документы, проблемы и пути их решения».

В конференции приняли участие командование института, начальники кафедр и профессорско-преподавательский состав кафедр.

Пленарное заседание вели главный научный сотрудник – начальник научно-исследовательского отдела института подполковник Болмашев Д.К., и профессор кафедры тактики ВИСВ полковник Куптикбаев Д.К.

В ходе конференции обсуждались актуальные проблемы подготовки мотострелковых (танковых) батальонов по преодолению водных преград, роль кафедр Института в изучении данных вопросов в ходе выполнения учебной программы по подготовке курсантов Военного института Сухопутных войск.

Наибольший интерес представляли доклады начальника кафедры тактики полковника Садуева Р. «Основы форсирования водных преград в современной вооруженной борьбе» и доцента кафедры боевого обеспечения полковника Успанова А. «Вопросы выполнения задач инженерного обеспечения при форсировании водной преграды».

В своих докладах выступающие подробно разъяснили участникам

конференции о том, что форсирование водных преград является сложной боевой задачей, требующей от командиров и штабов большого искусства в организации боевых действий и управлении войсками, высоких морально-политических и психологических качеств, боевой выучки от личного состава, решительности и настойчивости в достижении поставленной цели.

В докладе Садуева Р.С. отмечено, что в современных условиях при развитии наступления в контрнаступательных действиях обороняющихся войск, практически на любом театре военных действий войска будут вынуждены форсировать различные водные преграды – реки, озера, каналы, лиманы, водохранилища, участки затоплений и т. д. Анализ опыта прошедших войн и современных войсковых учений свидетельствует, что реки шириной до 100 м встречаются через каждые 35-60 км, шириной 100/300 м – через 100-150 км, а шириной свыше 300 м – через 250-300 км. Иначе говоря, в ходе наступления или преследования войскам ежедневно придется преодолевать в среднем одну водную преграду средней и несколько преград малой ширины.

В настоящее время возможности войск по преодолению водных преград существенно возросли вследствие оснащения их быстроходной плавающей боевой техникой. Мотострелковые соединения и части, например, имеют плавающие боевые машины пехоты и бронетранспортеры. В войсках появились гусеничные самоходные паромы, предназначенные для переправы танков и другой тяжелой боевой техники, а также гусеничные плавающие транспортеры для переправы артиллерии, автомобилей и т. д. Коренному усовершенствованию подверглись понтонные парки. Танки могут переправляться под водой. Тем не менее, водные преграды остаются серьезными естественными препятствиями на путях продвижения наступающих войск. Можно ожидать, что обороняющийся противник, как и в прошлом, будет широко использовать водные преграды в целях усиления обороны.

В докладе Успанова Р.С. было отмечено, что большую роль в

обеспечении успеха форсирования играют подразделения инженерных войск. Они осуществляют инженерную разведку путей выдвижения подразделений, водной преграды и обороны противника, подготавливают пути и обеспечивают выдвижение наступающих подразделений и переправочно-десантных средств к водной преграде, проделывают проходы в инженерных заграждениях и несут комендантскую и спасательно-эвакуационную службу на переправах, а также обеспечивают действия наступающих подразделений на противоположном берегу.

Исполняющим обязанности первого заместителя начальника Военного института Сухопутных войск – начальника штаба Института полковником Смагуловым К.Б в ходе обсуждения докладов участников отмечено, что в зависимости от обстановки форсирование водной преграды может осуществляться различными способами: с ходу, с подготовкой форсирования до подхода подразделений к водной преграде, или с развертыванием главных сил у водной преграды, после дополнительной подготовки к форсированию в короткие сроки.

И в том и в другом случае успех форсирования определяется тщательной его подготовкой, хорошо организованной разведкой противника и водной преграды, обеспечением внезапности, надежным прикрытием подразделений с воздуха, мощным огневым поражением противника, своевременным выдвижением переправочных средств и оборудованием переправ, проведением мероприятий в целях недопущения скопления личного состава и техники на переправах, а также строгим соблюдением мер безопасности. Основным документом при этом будет «График переправы мсбр при форсировании реки».

В управлении войсками при форсировании возникли новые, чрезвычайно важные и сложные задачи – руководство применением ВТО, согласование с ним действий других средств поражения, прогнозирование результатов применения ОМП, организация быстрого их использования подразделениями и частями, восстановление боеспособности войск и др.

Как никогда раньше, оперативность действий войск стала зависеть от оперативности мышления командира. Повысилось значение предвидения, разумной инициативы и самостоятельности действий, быстрого и точного проведения сложных тактических расчетов, резкого сокращения сроков подготовки боя и решения задач управления войсками в ходе его. Особое значение приобретает умение ввести противника в заблуждение относительно истинных намерений войск.

Возросло значение практической работы офицеров штаба, органов ВиИР, начальников родов войск и служб в подразделениях и частях по непосредственной подготовке войск к выполнению боевых задач и постоянного контроля в ходе боя за своевременным и точным их выполнением. Управление при этом базируется на высокой технической основе, для его обеспечения используются различные средства связи, в том числе вертолеты, командно-штабные и другие

специальные машины управления, средства механизации и автоматизации процессов управления войсками.

Расширился объем и коренным образом изменилось содержание мероприятий по всестороннему обеспечению боя. Некоторые из них (противотанковая оборона, противовоздушная оборона, применение воздушных десантов, обеспечение флангов и стыков) перестали быть мероприятиями обеспечивающего характера и включены в основное содержание боя. Появились новые виды обеспечения. Все более настоятельной становится необходимость особого выделения мероприятий защиты войск от высокоточного оружия противника.

На пленарном заседании конференции обсуждались вопросы взаимодействия подразделений родов войск и специальных войск в ходе преодоления водных преград войсками оперативного командования, проблемы всестороннего обеспечения действий передового отряда по форсировании им реки.

В ходе обсуждения отмечалось, что к сильным сторонам обороны противника можно отнести возможности усиления водной преграды и прилегающей к ней местности различными заграждениями, обеспечение высокой степени скрытности построения боевых порядков. Также сильной стороной является высокий моральный дух, высокая физическая подготовленность и готовность к самопожертвованию, мастерское владение оружием и боевой техникой.

К слабым же сторонам обороны следует отнести наличие больших промежутков между частями и подразделениями, невысокие плотности сил и средств, слабость управления на широком фронте. Также к слабой стороне относится вооруженность устаревшими образцами боевой техники.

Исходя из вышеизложенного видно, что успех форсирования зависит главным образом от решения трех основных задач: умелого и скрытного сосредоточения и массирования сил и средств на участке форсирования; организации и осуществления надежного огневого поражения противника; своевременного ввода в действие переправ и последующей переброски по ним элементов боевого порядка в соответствии с решением командира и сложившейся обстановкой.

В связи с этим возникает ряд проблемных вопросов, основными из которых являются: сокращение времени на организацию наступления с форсированием водных преград; организация преодоления водной преграды без снижения темпов наступления; повышение эффективности огневого поражения противника; обеспечение маневренных возможностей с целью наращивания усилий на избранном направлении.

Основными путями сокращения времени на организацию наступления с форсированием водной преграды будут: совершенствование методов работы командиров и штабов; автоматизация управления частями и подразделениями; научная организация труда; уменьшение количества и оптимизация объема разрабатываемых документов.

Основу разгрома противника составляет его надежное огневое поражение артиллерией и авиацией в сочетании с ведением наступательных действий мотострелковыми и танковыми частями и подразделениями.

В решении этих проблем важнейшую роль играет эффективность разведки, достоверность и точность ее данных.

В резолюции конференции сформулированы предложения для принятия решения вышестоящим командованием Сухопутных войск ВС РК по оптимизации состава группировки войск мирного времени в целях эффективного решения ими боевых задач, в том числе в ходе форсирования водных преград.

Активно участвовали в обсуждении вопросов преподаватели кафедр материально технического обеспечения, артиллерии, боевого обеспечения, вооружения и стрельбы.

Организаторы конференции выразили благодарность руководству Военного института Сухопутных войск и коллективу научно-исследовательского отдела ВИСВ во главе с начальником отдела подполковника Болмашева Д.К. за содействие в организации и проведении научной конференции.

ҚОРҒАНЫСТАҒЫ ҰРЫСТЫ ИНЖЕНЕРЛІК ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ТАПСЫРМАЛАРЫН ҰЙЫМДАСТЫРУ

*Құрлық әскерлерінің Әскери институтының
Жауынгерлік қамтамасыз ету кафедрасының
бастығы полковник Смағұлов
Қайрат Боранбайұлы*

Резюме. В современных условиях организация инженерного обеспечения осуществляется во всех видах боя. От умелой организации общевойсковым командиром выполнения задач инженерного обеспечения зависит успех боя.

Summary. In modern conditions the organization of engineering support is carried out in all types of fight. The success of fight depends on the skillful organization by the general commander of performance of problems of engineering support.

Қазіргі таңда кез келген ұрысты жеңудің жолы, ол оны жан-жақты қамтамасыз ету болып табылады, соның ішінде инженерлік қамтамасыз етудің орны ерекше. Инженерлік қамтамасыз ету сөзінің мағынасында жоғары тұрақтылық және әр түрлі қару-жарақты тиімді пайдалану, инженерлік жарылғыш заттармен қарсыластың іс-қимылдарын тежеу, кедергі қою, өз әскерлерінің алға қарай шабуылдауына жағдай жасау. Қорғаныстың тұрақтылығы инженерлік бөгеттердің шебер ұйымдастырылуына байланысты, артиллерияның ату жүйесіне, әуе күштерінің соққысына, қоршаған ортаны тиімді пайдалана білу, тиянақты бүркеулермен, қорғаныс барысында әскерлердің ауқымды іс-қимылдарын қамтамасыз етуді айтамыз.

Инженерлік қамтамасыз етудің көлеміне байланысты жалпы әскери ұрысты инженерлік қамтамасыз ету және белгілі бір шараны қамтамасыз ету болып бөлінеді. Жалпы әскери ұрысты инженерлік қамтамасыз ету, ол ұрысты қамтамасыз етудің барлық салаларын өзіне қамтиды, сонымен қатар жалпы әскери командирлермен инженерлік қызмет бастығының ойын іске асыруды көздейді.

Ұлы Отан соғысымен қарулы қақтығыстардың тәжірибиесінде көрсетілгендей жалпы әскери ұрыстағы жеңіс көбіне оны жан – жақты қамтамасыз етумен қатар инженерлік қамтамасыз етуге басшының көңіл бөлгеннен болады. Қарсыластың негізгі күші жұмсалған бағытта басқармалы миналарды артиллерия көмегімен орнату және әуе күштері арқылы миналық бөгеттер құрылады. Қарсыластың радиациялық қару қолданған аймағы, инженерлік радиациялық барлаудан кейін, жолдар қалпына келтіріліп, өтпелі жолдар тазартылып, объектілер мен ғимараттардағы өрттер сөндіріледі. Осыған дейін қойылған миналық бөгеттер жойылады. Қарсыластың ядролық соққыларынан кейін, қалпына келтіру бойынша шараларды инженерлік әскерлер жалпы әскерлермен қатар жүргізеді.

Қарсыластың соққысына тойтарыс бергеннен кейін, инженерлік әскерлер қалпына келтіру шараларын бастайды.

Барлық осындай іс – шаралар инженерлік әскерлерінің өз ісін жетік меңгеруі және оны тиімді басқара білетін адамның инженерлік білімін тиімді пайдалана білуіне байланысты. қазіргі таңда инженерлік қамтамасыз ету үлкен іс – шараларды қысқа мерзімде жасай білумен сипатталады. Сонымен қатар олардың тиімді шешімі мен іс - әрекетін жоғары көрсеткішті әскери инженерлік көліктерді қолдану арқылы жасауда.

Инженерлік қамтамасыз етудегі жетістіктер бастапқы әскери инженерлік дайындықты және инженерлік әскерлердің арнайы дайындығын жетік меңгеру мен жалпы әскери командирдің дұрыс шешім қабылдай білуіне байланысты.

Қорғаныстағы ұрысты инженерлік қамтамасыз ету тапсырмаларын ұйымдастыру.

Қорғаныстағы ұрысты инженерлік қамтамасыз етудің негізгі мақсаты жоғары тұрақтылық және әр түрлі қару-жарақты тиімді пайдалану, инженерлік жарылғыш заттармен қарсыластың іс-қыймылдарын тежеу, кедергі қою, өз әскерлерінің алға қарай шабуылдауына жағдай жасау.

Қорғаныстың тұрақтылығы инженерлік бөгеттердің шебер ұйымдастырылуына байланысты, артиллерияның ату жүйесіне, әуе күштерінің соққысына, қоршаған ортаны тиімді пайдалана білу, тиянақты бүркеулермен, қорғаныс барысында әскерлердің ауқымды іс-қыймылдарына байланысты.

Бригаданың қорғаныстағы инженерлік қамтамасыз етудің негізгі тапсырмалары:

- қарсыластың жергілікті жерін инженерлік барлау;
- қорғанысты және қорғаныстың бір аумағын бүркемелеу;
- инженерлік бөгеттердің жүйесін құру;
- қопаруға, қиратуға дайындау;
- инженерлік бөгеттер мен қыйратулардан өтетін жолдар дайындау;
- жергілікті жерлерді жарылғыш заттардан залалсыздандыру;
- іс-қыймылдар мен келіп- кетер жолдарын дайындау;
- су бөгеттерінен өтуді ұйымдастыру және қамтамасыз ету;
- далалық сумен қамтамасыз ету;
- далалық электро – энергиялық қамтамасыз ету;

Инженерлік бөгеттердің кезектілігін уақытын полк командирі анықтап белгілейді. Белгілі бір аумақты инженерлік қамтамасыз ету, әскерлердің тұрақты дайындығымен, қарсыластың барлық күштерінен қорғанумен қатар жүреді.

Қарсыласпен бет-пе-бет шайқас кезінде ең алдымен атқыштарға, пулеметшілерге, танктерге, ауыр машиналар мен сауытты техникаларға, басқару пункттері, медициналық қызмет көрсету пункттері мен басқа да керекті аумақтарда окоптар, бүркемелер даярланады. Қорғаныстың түбінде туннельдер, көпірлер, жолдар, жолдағы ғимараттар құлатуға, қиратылуға дайындап қояды. Келесі іс шаралар орындалғаннан кейін, жасалынған окоптар мен бүркемелер қосымша жақсартылып фортификациялық іс шаралар жүргізіледі. Жетіспеген жерлерге қосымша танктерге және сауытты техникаларға арналған окоптармен толықтырып жабдықтайды. Қарсыласпен бет пе бет кездеспеген жағдайда инженерлік іс – шаралар сол ретімен, инженерлік техникаларды қолдану арқылы тездетіліп атқарылады. Аумақтар мен позицияларды инженерлік тұрғыдан бүркемелеу үздіксіз жүргізіледі.

Қорғаныстағы ұрыс басталмас бұрын қарсыласты инженерлік тұрғыдан барлау өткізіледі.

Ол өз кезегінде қарсыластың инженерлік тұрғыдан жасалынған

бүркегіштерін, фотификациалық шараларын анықтауы тиіс, сонымен қатар артиллерия мен сауытты техникалардың орналасқан жерін, инженерлік жарылғыш бөгеттердің орналасқан жерін, оны залалсыздандыру жолдарын білуі қажет. Сонымен қатар инженерлік барлау тобы қорғаныстағы ұрыста қарсыластың инженерлік әскерінің құрамын, адам санын, су бөгеттері мен инженерлік жарылғыш бөгеттерді өтетін құралдарын, амал шарттарын ядролық қаруын қандай бағытта қолданатынын алдын ала біліп, өзінің әскерлерінің шығынсыз өту жолдарын қарастырады.

Қарсыластың шабуылына дейін полктың инженерлік бақылау және инженерлік фотосуретке түсіру постылары құрылады. Қарсыластың әскерінің түбінде барлау жүргізуге, полктан жіберілетін инженерлік барлау тобының құрамына саперлер, барлаушылар, инженерлік барлау топтары кіреді. Қорғаныстағы ұрыстың басталуымен қарсыласты және белгілі аумақты бақылауға, полк құрамынан инженерлік бақылау тобы жіберіледі. Қорғаныстағы ұрысқа дайындық кезінде және ұрыста, күнделікті қарсылас пен аумақты аэрофототүсірілім, тікұшақтар мен самолеттар арқылы бақылау жүргізеді.

Қорғаныстағы ұрысқа көшер алдында қарсылас пен бет-пе-бет кездеспеген жағдайда, инженерлік әскерлерінің негізгі күшін позицияларды бекітуге, бүркемелеуге, бөгеттер қоюға, бақылау топтарын орналастырумен қатар, жолдар мен көпірлерді қиратуға дайындауға жұмылдырады.

командирімен жүргізілетін рекогносцировка кезінде, инженерлік қызмет басшысынан: басқару пунктінің орналасу аумағын, негізгі және қосалқы аумақтар, позициялар, артиллерия мен танктердің бүркеу жолдарын, инженерлік бөгеттер құру аумақтарын, инженерлік бөгеттерден өту жолдарын, қиратуға дайындауға қажетті объектілерді, табиғи материалдардың дайындалған аумағын және инженерлік әскерлерінің басқа әскерлермен бірге жүргізілетін қорғаныс қимылдарын қарастырады. Инженерлік қызмет басшысы әскери бөлімшілер басшыларымен рекогносцировка жүргізу барысында екі жақты бірлесе қимылдарын жасауды қарастырады.

Қорғаныс шебін фортификациялық ұйымдастыру:

жеке құрамның бақылауына және жасырынуына арналған окоптар, артиллериялық, ракеталық бөлімдер мен сауытты техника, танктер мен жаяу әскерлерінің соғыс машиналарына, сонымен қатар танктерге қарсы резервтар мен негізгі және қосалқы аумақтарды бүркемелеу болып табылады.

Басқару пунктін орналастыру жерінде штаб офицерлері мен жеке құрамның демалатын орны, тікұшақтар қонатын алаң, инженерлік бөгеттер мен сумен қамтамасыз ету пункттері орналасады.

Біздің әскерлерден бос, қарсыластың әскерінің өтуіне тиімді аумақтарда инженерлік бөгеттер қойылып, жолдар мен көпірлер қиратылып, су асты жарылмайтын инженерлік бөгеттер құрылады. Инженерлік бөгеттермен өтуге жаяу әскермен танктер әскеріне жағдайлар жасалады.

Қарсыластың негізгі күші жұмсалған бағытта басқармалы миналарды артиллерия көмегімен орнату және әуе күштері арқылы миналық бөгеттер құрылады. Қарсыластың радиациялық қару қолданған аумақтарды, инженерлік радиациялық барлаудан кейін, өтпелдер қалпына келтіріліп, өтпелі жолдар тазартылып, объектілер мен ғимараттардағы өрттер сөндіріледі. Осыған дейін қойылған миналық бөгеттер жойылады. Қарсыластың ядролық соқыларынан кейін, қалпына келтіру бойынша шараларды инженерлік әскерлер жалпы

әскерлермен қатар жүргізеді.

Қарсыластың соққысына тойтарыс бергеннен кейін, инженерлік әскерлер қалпына келтіру шараларын бастайды. Қалпына келтіру ең алдымен инженерлік бөгеттердегі қарсыласпен бұзылған, ашылған аумақтарын қайта қалпына келтіру, қарсыластың қайта соққы беруі мүмкін бағытта инженерлік бөгеттер құру, жолдарды қалпына келтіріп, айналмалы жолдарды да қарастырады. Сумен қамтамасыз етудегі пункттерді қалпына келтіреді, фортификациялық және бүркемелік шараларды қайта қолданады.

Қорғаныстағы әскерлер өз-ара ауысқан жағдайда қорғаныста болған бригаданың инженерлік қызмет басшысы ауысуға келген инженерлік қызмет басшысына инженерлік барлаудың нәтижелерін, істелінген инженерлік іс-әрекеттердің сызба нұсқасымен, белгіленген картаны ұсынып таныстырады. Қопаруға қиратуға дайындалған объектілер сол объектілер тұрған жерде көрсетіледі. Өткізу барысында тексеру мақсатында бір-екі миналық алаңдардағы миналардың жай күйі тексерілуі мүмкін. Миналық инженерлік бөгеттерде карта мен анықтама қағаздары беріледі.

Су бөгеттеріндегі қорғаныстағы ұрыста инженерлік бағыттан толық қорғаныс шебі құрылады, судан жеңіл өтуге болатын аймақтарда инженерлік бөгеттер құрылады. Қарсыласқа шығын келтіру мақсатында атыс шебі жағаның жоғары, биік бөліктерінде орналастырылады. Судың арғы бетіне өту мақсатында сумен кетіп бара жатқан қарсыластарға, бағытталған миналар тиімді пайдаланылады. Танктермен өтуге болатын жерлерде танкіге қарсы миналар орнатылады. Судың жағасында инженерлік бөгеттер, миналар орнатылып құрылады. Сонымен қатар гидротехникалық құрылғылар, гидростанциялар мен дамбалар жоғары дәрежеде күзетке алынып, керек болған жағдайда сумен шайып кету мақсатында қиратуға дайындалып қояды. Судың екі жақ жағалауы қорғаныстағы ұрысқа дайындалған кезде, негізгі көңіл қарама – қарсы бағыттағы қорғанысқа бөлінеді. Онда жалған өтпелдер құрылып, негізгі өтпелдерге резерв ретінде басқа да жасырын өтпелдер құрылады. Қарсыластың жүзетін техникасы мен қайықтарына қарсы жүзбелі миналар қолданады.

Түнгі қорғаныстағы ұрысты инженерлік қамтамасызету барысында инженерлік бөлімдердің, басқа да әскерлермен тығыз қарым-қатынаста бірлесе жұмыс атқаруына, инженерлік техниканы түнде жұмыс істеуге дайындауға, түнгі кезде көзге жақсы көрінетін жол белгілерін дайындауға үлкен көңіл бөлінеді.

Әскерлердің орналасқан жерін уақытылы инженерлік бөгеттермен қамтамасыз ету, инженерлік қамтамасыз ету шараларын жүргізу барысында жарықпен қамтамасыз ету, бүркемелеу шараларын жүргізу. Қозғалмалы бөгеттеу бөлімі түнгі уақытта бригада командирінің рұқсатымен миналақ алаңға жақын жерде орналастырылуы мүмкін. Алдын-ала мина орнату алаңы белгіленіп және оған барудың тиімді жолдары қарастырылады. Әскерлердің бүркемелерінің алдында немесе қорғаныс шептерінің арасында миналар орнатылады. Құлатуға қиратуға дайындалған объектілердің күзеті күшейтіледі. Инженерлік техниканың жүру жолы мен котловандық техникамен қазылатын жерлер алдын – ала жарық кезде, түнде жақсы көрінетін белгілермен белгіленеді.

Қаладағы қорғаныстағы ұрысты инженерлік қамтамасыз ету мақсатында қорғаныс шебін құру үшін тұрақты жертөлесі бар ғимараттар, тасты қоршаулар қолданылады.

Терезелер мен есіктердің және ғимараттардың қабырғасынан амбразуралар жасалынады. Басқару орталығы мен дәрігердің көмегін көрсету, қару-жарақ пен оқ-дәрілерді сақтауға ғимараттардың жертөлелері қолданылады. Олардың қабырғалары күшейтіліп, қосалқы шығу жолдары жасалынады. Әскерлердің қорғаныс шебі құрылған ғимараттар, тез жанатын және жарылу қауіпі бар тұрмыстық техникалардан босатылады.

Инженерлік бөгеттер танктердің қалаға кіруге тиімді жолдарында құрылады. Көпірлер, ғимараттар арасындағы көшелер арасына жарылғыш заттар қойылып, үлкен ғимараттар құлатуға дайындалады. Қаладағы барлық су көздері тізбеге алынып, қалалық су құбырлары әскерлерді сумен қамтамасыз етуге жұмылдырылады. Сонымен қатар су құбырларына қатысы жоқ, сумен қамтамасыз ету пункттары судың көзін табу, оны тазарту мақсатында инженерлік әскерлермен құрылады. Сумен қамтамасыз етудің бір пункті батальон (дивизион) жақсы жағдайда бір пункт полкты қамтамасыз ете алады.

Қорғаныстағы ұрысты таулы аймақтарда инженерлік қамтамасыз етудің ерекшеліктері.

Таулы аймақтарда қорғаныс жүргізуде инженерлік барлаудың негізгі күштері, қарсыластың іс-қыймылдарына тиімді аумақтарда және өзіміздің әскеріміздің айналып өтуге тиімді жолдарында жүргізіледі. Инженерлік бақылау постылар саны көбейтіледі, көп қабатты бақылау жүйелері салынады.

Қарсыластың маңызды жолдардың қиылысында, өтпелдерде, тар жолдарда құрылған инженерлік іс-шараларын айқындау мақсатында, әскери барлаушылармен қатар жіберілген қарсыластың ішінде жүрген инженерлік барлау тобының маңызы ерекше. Жеке құрамды қарсыластың қаруынан қорғау мақсатында таудағы үңгірлер, ойыстар қолданылады. Осындай табиғи жасырындар жоқ жерде, қолдан инженерлік қопарғыштар арқылы жасалады, сонымен қатар құм толтырылған қаптарды қою, қысты күні табиғи мұздардың үйінділерінен жасалады. Инженерлік бөгеттер қарсыластың әскеріне өтуге ыңғайлы жолдарда жасалынады. Оның негізгілері ашық жолдар, өтпелдер, қорғанушы жақтың осал жерлеріне апаратын жолдар.

Қорғаныстың түбінде туннелдер, көпірлер, жолдар, жолдағы ғимараттар құлатылуға, қиратылуға дайындап қояды. Жолдардың бойында көліктерге қарсы миналар, фугастар, бағытталған және жарықшақты миналар орнатылады. Әуеден инженерлік бөгеттер жасау мақсатында тік ұшақтар қолданылады.

Таулы жолдарда, каньондарда, өзендердің бойында-инженерлік өтпелдер қолданады. Бұзылған көпірлер мен жолдарды қалпына келтіру мақсатында инженерлік жолдар жасау ротасы әртүрлі жұмыстар атқарады. Сумен қамтамасыз ету пункттері жауын – шашын шайып кетпейтін, қар басып қалмайтын аумақтарда орнатылуы қажет. Таулы аймақтарда судың негізгі көзі ретінде бұлақтар қолданылады.

Қорғаныстағы ұрысты шөлді аймақтарда инженерлік қамтамасыз етудің ерекшеліктері. Шөлді аймақтарда әскерлердің қорғаныс шебін құру мақсатында құм толтырылған қаптар, сонымен қатар іштей өндірілетін темірден жасалынған құрылғылар қолданылады. Шөлді аймақтарда негізгі инженерлік бөгеттер қарсыластың соқысының негізгі бағыттарында, қорғанушы жақтың екі жақ шетінен, қорғаныс пункттерінде жасалынады. Шөлді аймақтағы инженерлік бөгеттердің негізгі түрі танктерге және жаяу әскерлерге қарсы миналық аландар. Қорғаныстың түбінде туннелдер, мосттар, жолдар, жолдағы ғимараттар құлатылуға, қиратылуға дайындап қояды. Инженерлік әскерлердің

қорғаныстағы іс-қыймылдарына арнайы айналмалы жолдар қарастырылып дайындалады. Сонымен қатар жолдардың бойында көліктерге қарсы миналар, фугастар, бағытталған және жарықшақты миналар орнатылады. Инженерлік әскерлерді инженерлік бөгеттер орнату аумағына жеткізу мақсатында ұшақтар мен тікұшақтар қолданылады. Құмды аймақта орнатылған жарылғыш бөгеттерге тұрақты бақылауға алынып уақыт өте келе тексеріліп отырылады. Құмның бетінде көрініп қалған миналар қайта орнатылып бүркемелеу шаралары жүргізіледі. Әскерлердің жолдары тұрақты белгілермен белгіленіп қояды. Су аз аймақтарда сумен қамтамасыз ету пункттері құрылады.

Жоғары көңіл осы сумен қамтамасыз ету орындарын күзетке алуға жұмсалады.

Сонымен қатар инженерлік бүркемелеу шараларын жүргізу барысында жоғары көңіл су көздерін жасыруға бөлінеді.

Орманды аймақтарда қорғанысты инженерлік қамтамасыз ету бақылауға арналған бағыттарды тазалаудан, өртке қарсы іс – шараларды қолданудан басталады. Бақылауға ағаштардың жоғарғы бөлігінен бақылау орындары дайындалып олады жасыруға үлкен көңіл бөледі. Қарсыластың шабуылдауына тиімді бағыттарда жарылғыш бөгеттерден басқа да, ағаштардан бөгеттер және сигналдық миналар орнатылады. Қорғаныстың түбінде соғыс барысында миналық бөгеттер жолдардың бойында, ашық, қарсыластың өтуіне тиімді бағыттарда құрылады. Орман арасындағы жолдарда әскерлер жалған бағытпен кетпес мақсатында жолдарда белгілер орнатылады. Өрт қауіпін алдын алу мақсатында орманда кеуіп кеткен ағаш үгітінділері мен тез өртену қауіпі бар ағаштардан тазартылып, өртке қарсы шараларға қажетті материалдармен жабдықталып, су қорымен қамтылады.

Қорғаныстағы ұрысты солтүстік аумақтардағы қысты күні қамтамасыз етуде – ауа райының ерекшеліктеріне үлкен көңіл бөлінеді. Осындай аймақтарда мұздың қатуы, қардың көлемі, қар астындағы топырақтың қату тереңдігі, су бөгеттеріндегі мұздың қалыңдығы назарға алынады. Окоптар, жасырын орындар, бүркемелер қысты күні қардың көмегімен жасалынады.

Қатты топырақ жарылғыш заттармен қопару арқылы жұмсартылады. Сумен қамтамасыз ету пункттері жолдың бойында және судың жағасында орналастырылады. Қысты күні су алу мақсатында қарды, мұзды еріту арқылы кеңінен қолданылады. Миналық бөгеттер құрылған кезде көбінесе басқармалы жарылғыштармен орнатылады. Қатып қалған су, өзендерде миналық бөгеттер мен майналар құрылады. Қар жауғаннан кейін, бораннан кейін миналық бөгеттердің жай күйі тексеріліп, қалпына келтіріліп бүркемелеу шаралары жүргізіледі. Іс-қыймылдар мен келіп- кетер жолдар үшін, бұрыннан келе жатқан жолдарды қолданады. Әскерлердің жолдары қардан тазалау арқылы жолдар жасайды. Әскерлердің қозғалысы жолдар мен қоса мұздар көл, өзен үстімен де жүргізіледі. Әскери техникамен қару – жарақтарды, оқ – дәрілерді қорғау мақсатында жергілікті жердің түсіне боялады.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Әскерлерді далалық сумен қамтамасыз ету жөніндегі нұсқаулық Астана – 2009 ж.
2. Инженерлік әскерлерінің арнайы тактикалық және техникалық даярлығы. Астана – 2004 ж.
3. Колибернов Е.С.«Ұрысты инженерлік қамтамасыз ету» Астана – 2004 ж.

текущего года личный состав научно-исследовательского отдела совместно с кафедрами института провели следующие конференции, совместно с кафедрой тактики «Форсирование водной преграды в современных условиях: задачи, отрабатываемые документы, проблемы и пути их решения», с кафедрой гуманитарных дисциплин «Психолого-педагогические проблемы повышения боевой готовности» и «Современные течения нетрадиционной религии и пути по предотвращению их влияния на военнослужащих Вооруженных Сил»; и с кафедрой боевого обеспечения - «Инженерное обеспечение боевых действий войск в современных условиях: задачи и пути их решения».

Тема патриотического воспитания молодого поколения была активно обсуждена на межвузовской конференции организованной кафедрой иностранных языков и научно-исследовательским отделом «Жаһандану жағдайындағы патриотизм және оның қоғам өміріндегі маңызы».

Продуктивная работа обеспечивается сплоченным коллективом. Коллектив научно-исследовательского отдела является примером идеального коллектива, так как здесь всегда царит доверие и уважение.

ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ ҚАЗІРГІ КЕЗДЕГІ ИСЛАМ ДІНІНІҢ РӨЛІ

*Құрлық әскерлерінің Әскери институтының
гуманитарлық пәндер кафедрасының оқытушысы
Самаев Есенгелді Абдикаимович*

Резюме. В данной научной статье рассматривается формирование и развития религиозной ситуаций в Казахстане и дается разъяснение сущности и содержания религиозной обстановки, а также ее влияние на духовно-нравственное и социально–религиозное условие развития современного Казахстанского общества.

Summary. This scientific article reveals the formation and development of the religious situation in Kazakhstan and explains the essence and content of the religious situation and its impact on the spiritual and moral, social and religious conditions of development of modern Kazakhstani society.

Қазақ қауымы осы күнге дейін қалыптасып үлгерген өзінің рухани қазыналарын түгелдеп, бір жүйеге салып, оның шынайы құндылығын әлі анықтай қойған жоқ.. Коммунистік идеологияның көлеңкесінде қалып қойған қазақ халқының іргелі дүниелерінің ішіндегі діни болмысымызға жаңаша мән беріп, оның бір тұтас жүйесін жасап шығару үлкен қоғамдық-ғылыми жетістік болар еді.

Соңғы жылдары республикамызда ислам дінінің жанданып, мәдени-рухани өмірімізге ықпал етіп, тіпті саяси-әлеуметтік мәселелерге араласа бастағаны белгілі. Осынау әрекет-тірліктеріміздің мәні неде? Мәселенің мәні – қоғамдық санадағы болмашы өзгерісінің ұлт тағдырына қарай ықпал ететінін бажайлап отыруда болса керек. Себебі, ұлттық болмысқа қоғамдық-әлеуметтік күштердің әсер ететінін, нендей үрдістердің күшейіп бара жатқанын тап басып біліп отыру арқылы және нақты әрекетке көшу арқылы ғана рухани шыңдалуға болатыны ақиқат.

Діннің пайда болуы адам өмірінде, қоғамда болып жатқан әртүрлі өзгерістерден туындайтыны тарихи тұрғыдан анықталған жай. Дін шыққан уақытынан бері қарай адамның бүкіл өмірінде реттеуші күшке айналуына көптеген тарихи деректер бар. Сонымен бірге, діннің қоғамдық сананың белсенді формасы ретінде сақталып отырғандығы да рас. Қазір дін көптеген жылдар бойы насихатталып келген адамгершілік ережелерінің әділетсіздіктің жетегінде кеткенін сынау үстінде күшейіп отыр.

Өйткені, дін қоғам өмірінде жіберілген саяси экономикалық қателерге, рухани адасушылыққа жауапты емес. Дін тарихын тиянақты зерделеуші оны алдамшы деп бағалаудың қате пікір екендігін біледі. Діннің мәдени дамуының жемісі екендігін оның тарихи, танымды, психологиялық тамырлары

шыққандығын мойындау қажет. Діни шешімдер адамдардың күнделікті өмір салтын, қоғамдық заңдарды ескере отырып уағыздалады.

Кез келген дін сияқты ислам діні де адам қоғамына тән моральдық-этикалық, кісілікті нормаларға сүйенген. Оған қоса, ислам діні өзі дүниеге келген ортаның сұранымымен үндесіп жатады. Ислам діні тек қана наным – сенім аясымен шектелмей, сол діндегі елдердің өмір салтына, моральдық-этикалық нормаларына, дәстүріне айналып отыр.

Сондықтан біз бүгінгі таңда жер бетінде миллиардқа тарта адамның зейінін өзіне тартқан ислам дінін ең алдымен рухани құбылыс ретінде құрмет тұтамыз. Ал, қазақ халқының тарихында ислам дінінің толық дами алмағанына көшпенділік тұрмысының салты мен ғұрпы кедергі болғаны анық. Қазақ исламы, қазақ мұсылманшылдығы догмалық исламнан әлде қайда өзгеше, тұрмыс ауқымынан алысқа бармайтын діни наным.

Егер халқымыздың барша өмір салты ғылыми зерде сүзгісімен өтер болса, қазақ халқының тарихи-әлеуметтік болмысында ислам дінінен әлдеқайда басым екеніне көзіміз жетер еді. Тәңірлік дін әлі түбегейлі зерттеліп, адам қоғамындағы орны жете анықталған жоқ. Біздегі «бақсылық» деп аталған шамандық та түптеп келгенде тәңірлік діннің бір тарау көрінісі ғана.

Қазақ халқының өмір салты мен дүние танымында, басқа тіршілік – тынысымыздың баршасы тәңірлік дінмен қойындасып жатыр. Жер бесіктен тал бесікке дейінгі қазақ тіршілігінде ислам дінінің нышаны өте аз. Дәстүрлі наным-сеніміміз бойынша халқымыз не аспан-көкті, не айды, не отты, не жерді, не суды, не әрбір құбылыс пен заттың пірлерін кие тұтып, соған сәйкес жөн-жобалығы мен ырымын жасаған. Дүниеге келген нәрестенің жататын орнын отпен аластаудан бастап, дүниеден өткен адамға ас беруге дейінгі жөн-жоралығының баршасы тәңірлік наным-сеніммен астасып жатыр.

Сондықтан да саналы тіршілік иесінің табиғи аяқталуы болып саналатын адам өлімін дін мен ілім жан-жақты қарастырып келді. Мәселен, ертедегі египеттіктер адамның пәнилік ғұмырын, бар болғаны бақилық ғұмырға барар алдындағы дайындық қана деп ұққан. Олардың өліп қалған перғауындарға көбірек құлшылық етіп, оларға арнап алып пирамидалар салып, денелерін бұзылмайтындай бальзамдаулары сондықтан.

Ал, ертедегі жапондықтар адам өлгеннен кейін оның жаны ұрпақтарының жанына кіріп, әрі қарай өмір сүре береді деп сенген. Сондай-ақ буддизм, зороастризм, иудаизм және басқа діни ілімдер де өлім табиғитын өздерінше түсіндіріп бағады. Бірақ бұл діни ілімдердің бәрі де бір мәселеде - өлімді қорқынышты, жат құбылыс етіп көрсетуде бірбірімен үндес болып келеді. Ал, өлімді заңды табиғи құбылыс деп пікір айтқан Сократ, Платон, Аристотель ілімі болғаны аян. Бұл ілім бойынша, өлім деген – тәннен жанның бөлініп шығуы. Яғни, тән ғана өледі, ал жан мәңгілік. Сократтың, Платон мен Аристотельдің өлімнің аса зор қайғылы ауыр қасіретін жеңілдететін осы ілімін данышпан Абай қатты сезініп, терең ұғынған. Сондықтан да ол:

Ақыл мен жан – мен өзім, тән – менікі,
«Мені» мен «менікінің» мағынасы – екі.
«Мен» өлмекке тағдыр жоқ әуел бастан,
«Менікі» өлсе өлсін, оған бекі.

Мінеки, өлеңнің бүкіл тұла бойы ақыл мен жан (мен) өлмейді, тән (менікі) ғана өледі деп тұр ғой. Абайдың осы төрт жол өлеңі Сократ, Платон, Аристотель ілімдерінің алтын арқауымен жалғасып жатқан жоқ па?

Абай ұғымынша, адам баласы өлімнен үрейі ұшып қорықпау керек, өлім деген де өмір сияқты заңды құбылыс.

Адамзат – бүгін адам, ертең топырақ,
Бүгінгі өмір жарқылдап алдар бірақ.
Ертең өзің қандайсың, білемісің,
Өлмек үшін туғансың, ойла шырақ.

Сондықтан да Абай «тұла бойы ұят пен ар», «жасқа жас, ойға кәрі» сүйікті ұлы Әбдірахман өлген кезде жазған бірнеше өлеңін «сабырлық қылсақ керек-ті» деп туған-туыстары мен өзіне басу айтып аяқтайды. Сондықтан да Абай өзінің ең жақсы көретін інісі Оспан өлгенде «жан біткенге жалынбай, жақсы өліпсің, апырмай» дейді. Егер Абай өлім табиғатын соншалықты терең түсінбесе, жас кеткен өзінің ең жақсы көретін інісіне «жақсы өліпсің, апырмай» деп айтар ма еді?

Тіпті, керек десеніз, Абай өлімді адам баласын зорлық пен зомбылықтан, қорлықтан құтқарушы деп ұғады.

Мен – мақтанның құлы емес,
Шын ақылға зорлық жоқ.
Антұрған көп пұл емес,
Өлім бар да қорлық жоқ.

Өлім бар да қорлық жоқ. Бұл – Сократ, Платон, Аристотель философиясының Абай арқылы одан әрі тереңдеуі. Жаңа мәнінің тосын мағынаға ие болуы.

Жалпы Абайды дүниетанымдық көзқарасы жағынан исламды насихаттаушы деп атауға болады. Басты көзқарасы қарапайым; алла – дүниені жаратушы, адамды жасаушы, ол имандылықтың негізі. Абай исламды қазақ халқын имандылыққа тәрбиелеу құралына айналдырмақшы болды. Ол өз туыстарын адам өмірінің бағасын оның рухани дүниесінің қасиетінен көре білу керек дейді. (6 – сөзі).

Зороастризмде айтылатын өлімді жауыздықтың түрі деп есептеу шаманды тұтынған халықтар аңыздарындағы өлімнен қашу түрінде көрсетіледі. Мысалы, Қорқыттың өлімнен қашу туралы аңызы. Күлтегін ескерткіштерінде Отан туралы салтанатты сөздер, «түркілер суы» туралы, «шындық жолы» туралы сөздер бар. Олардың тегі, - сөз жоқ, зороастралық.

Тәңірлік зороастралық ұғымдар біздің дәстүрімізде, әдет-ғұрпымызда, сенімдерімізде, түсті жоруларымызда сақталған. Қазақстанда ислам діні мен шамандықтың араласып кетуі мен тәңірін алламен, жер рухын шайтан, аруақ, әулиелермен, Өзірейл, Жебрейілдерді шамандық өліммен ұқсастырудан көрініс тапқан.

Ертеден келе жатқан әдет-ғұрып, салт-сананың қайнар көзі, қазіргі біз шамандық – ескі наным деп атап жүрген, кезінде бүкіл халық табынған дін еді.

Ислам діні арадан ғасыр өткенде республикада қайта жанданса, біздің ұлттық мәдениетімізбен қай тұрғыда тіл табысады деген мәселе туады. Соңғы жылдары Наурыз мерекесі аталып өте бастады. Көк жүзін тәңірі тұта телміріп, ондағы аспан денелерін өмір тіршілігінің бағдаршысы ете білген көшпенділер күн менен түннің теңесер сәтін алдымен болжауы заңды еді. Ислам діні белең алған заманда «наурыз» сөзінің парсылардан ауысқаны болмаса, бұл мереке қазақ арасында «ұлыстың ұлы күні» деп аталады.

Демек, Мұхаммед пайғамбар дүниеге келмей тұрғанда тойлана бастаған осы тарихи мәдени айғағымызды ислам дінінің нәтижесі деуімізге болмайды.

Неғұрлым тереңнен тамыр алатын қазыналарға сенетін болсақ, болашақта ұлттың мықтылығы мен өміршендігі солқұрлым анық көрінетін болады.

Қазіргі кезде қазақ зиялы өкілдерінің бір тобы «қазаққа жаңа дін керек» деп жүр. Қолдан құдай жасап, немесе алыстан келер әлдеқандай миссияны күтетін дәуір өткен сияқты. Бұрынғы Кеңес Одағында ресми идеология ислам дінін жоққа шығарса, соңғы жылдары орын алған оқиғалар мұсылман дінінің дүние жүзінде аса ықпалды күш екенін көрсетті.

Президентіміз Н.Ә.Назарбаев айтқандай – «Қазақстан халқының 60 процентінен астамы мұсылман дінін ұстанатыны белгілі. Мұны біз ескеруіміз керек. Кеңес үкіметі кезінде біздің рухани, діни мұрамыздан аулақтатқысы келді. Көп ретте солай болды да. Сондықтан қазақтар үшін, республика халқының мұсылмандық бөлігі үшін рухани, мәдени қазыналарға қайтып оралу маңызды дүние болып саналады.

Сондықтан біз исламды өмірге қайта келтірдік деп қуанышымыз қойнымызға сыймай жүр. Ал, ойлап қарасақ, исламға дейін де қазақ халқы өмір сүрген, өзіндік рухани байлықтарға ие болған. Қазақ аруаққа сенген, отқа сыйынған, тәңірге бағынған.

Иә, даланың өз дүниетанымы, өзіндік қайталанбас әлеуметтік тәжірибесі болған. Тәңір, Жасаған ием. Осы шексіз де шетсіз ұғымдардың мазмұны мен мәніне тоқталмай – ақ қоялық. Олар қазақтың ұлттық санасынан ешқашан сарқылар емес. Рас, анимизм (қазақта ол ата-баба аруағына табыну) әлемдік діндердің әлдеқайда төменгі сатыда, әрі олармен бәсекелесе де алмайды. Бірақ ол халықтың тұрмысында әлеуметтік қатынастарында мәңгі қалыптасып қалды. Әруаққа сыйыну, оны қастерлеу қазақ үшін имандылық жолы. Бәлкім, бұл жаңа ұлттық идеологияның қарапайым бір элементі ретінде бағаланар. Алайда мұндайда неғұрлым тереңнен тамыр алатын қазыналарға сенетін болсақ, болашақта ұлттың мықтылығы мен өміршендігі соғұрлым анық көрініс беретін болады. Сондықтан осындай қиын-қыстау кезеңдерде қазіргі толық қалыптасқан халықтың дәстүрлі қазыналарына, әдет-ғұрып пен салт-санасына, діні мен өркениетіне, әлеуметтік тәжірибесі мен әлеуметтік қатынастарына сүйену қажет.

Ислам қазір қазақ жерінде екі бағыттағы қазметімен көрінеді. Бірінші – мәдени-ағартушылық, екіншісі – саяси-әлеуметтік. Бірінші бағыт: халықты жалпы мұсылмандыққа насихаттау, халық дәстүрлерімен ұштасқан исламның рухани мәнін түсіндіру. Екінші бағыт: саясаттанған ислам. Бірақ исламның саяси мақсаттары және оған жетудің әдіс-тәсілдерін қазақ қауымы қолдамайды. Әрине, отаршылықтың шеңберінен босаған қазақ үшін өзінің Орта Азия аймағындағы тегі бір туыстарымен тіл табысып, бір тұтас өмір кешуіне себеп болатын аса маңызды фактор – мұсылман діні. Осындай қиын-қыстау кезінде осыларға сүйену ешқандай көптік етпесе керек.

Сонымен бірге, ислам дініне бой ұсынуымыз дәстүрлі мәдениетіміз бен дүние танымымызды ығыстырып, схоластика мен мистиканың бел алуына ұрындырғанынан сақтануымыз керек. Сөйте тұра, республикамызда мешіттер болғанын, медреселердің ашылғанын қалаймыз. Өйткені, ислам дінінің де исламдыққа, сауапшылыққа, биік адамгершілікке насихаттайтын ықпалы қасиетін, сонымен бірге ұлтаралық ынтымаққа дәнекер бола алатын қасиетін мейлінше икемділікпен бүгінгі өмірімізге жарата білуіміз қажет. Сонда ғана ұлттық рухты, этникалық ерекшелік пен рухани қазыналар жүйесін сақтап қалуға, оны келесі тарихи кезеңдерге өркендетуге мүмкіндіктер туады.

Қоғам дамуындағы дағдарыс әлеуметтік саланың барлық буындарына дін әсерінің күшеюін жылдамдатады. Бұл – тарихта талай рет орын алған құбылыс. Егер саясаткерлер сол дағдарыстан шығу жолын таба алмай, әлсіздігін дін арқылы демегісі келсе, дін мемлекеттік идеологияға айналады.

Қазақ ұлты исламға толық орнықпағанын және тез қабылдағыштығын ескерсек, біз бұл салаға көңіл бөлуге тиістіміз. Ендеше, тұрмыстық деңгейде болсын қазақтар исламға көңіл бөлгені жөн. Бір ұлттың бірнеше дінге бас руының салдарын тек өзге елдің тәжірибиесінен көрсек деймін.

Тәуелсіздік жылдарында елімізде орын алған саяси-экономикалық жаңарылулар мен өзгерулер ағымында мемлекет билігінің қайнар көзі болып табылатын халқымыздың рухани өмірі мен діни көзқарастарында кейбір өзгерістер орын алып, бүгінгі көптеген этникалық топтар мен түрлі діндерді ұстанатын зайырлы Қазақстан қоғамы қалыптасты. Мемлекет халықсыз болмайды, халықсыз билік болмайды, ал дінсіз халық болмайды. Халықтың тұтастығы мен діннің тұтастығы және мемлекеттің тұтастығы арасында тікелей тәуелді байланыс бар.

Көптеген этникалық топтар мен діни сенімдерден құралған біздің қоғамымыздағы өтпелі кезеңде дін мемлекеттің ішкі тұрақтылығы мен қауіпсіздігін қамсыздандырудағы рөлі, өндіруші күш болып табылатын халықты ұйымдастыру құдыреті, мемлекетіміздің халықаралық қатынастардағы салмағы және еліміздің болашағы мен баяндылығына тікелей әсер еткендігі анық көрініс берді. Мемлекет ешқашан дінсіз өмір сүрген емес, мемлекеттің дінмен бірге өмір сүретіні, мемлекет пен діннің өзара қатынаста болуы, сонымен қатар, мемлекет өз аумағында дінге қатысты заңдық күші бар заңнамалық-құжаттарымен заңды қабылдап, оны іс-жүзіне асыратыны белгілі.

Қазақстанда соңғы он жылда қалыптасқан жаңа қоғамдық-саяси ахуалдың көріністеріне назар салсақ, қоғамдағы дін мен діни бірлестіктердің рөлі өзгерді, яғни дін мен діни бірлестіктердің қоғамдық беделі және қоғамдық өмірдің әр түрлі тұстарына ықпалы айтарлықтай өсіп, мәртебесі кеңейді. Қысқа мерзім ішінде дінге сенушілердің және діни бірлестіктердің саны бірнеше есеге артып, қоғамда олардың қызметінің белсенділігі жоғарылады, қазақстандық қоғамның әлеуметтік құрылымының маңызды бөлігіне айналды, мемлекеттік конфессиялық қатынастардың сипаты өзгерді.

Қазіргі таңда жұмыссыздық, өмірден өз орнын таппағандар, рухани ізденісте жүргендер, жеке басы мен отбасындағы психологиялық қиындықтарға төзе алмағандар, Ислам дінін терең білмейтіндер, әсіресе жастар миссионерлердің үгіт-насихатына тез ілігеді. Осы орайда әрбір қазақстанның азаматына орта, орта кәсіптік, жоғары білімді алуымен қатар, діни білімді меңгеруі де маңызды, өйткені жас – өсіп келе жатқан қазақстанның болашағын дұрыс бағытталуына немесе бұрыс бағытқа еніп кетуіне дін мен діни бірлестіктердің рөлі ауқымды. Оның қайсысы дұрыс, қайсысы бұрыс екенін, ақ пен қараны ажыратып білгені абзал.

Ал, дінтану – бұл діннің қоғамдық маңыздылығы бар феномен ретінде жалпы жүйелік білім беретін ғылым. Қазіргі жаһандану процесі кезінде әр мемлекет өзінің ұлттық құндылықтарын, ұлттық болмысын сақтап қалуға тырысады. Бүгінгі әлеуметтік жағдайда елімізде белгілі бір идеологиялық білім ретінде дінге деген қажеттілік бар. Сол себептен, Қазақстан қоғамының түрлі этностық, конфессиялық сипатын ескере отырып, соған қоса ұлттық діни мұраны сақтап қалатындай қазіргі зайырлы қоғамға, заман талабына сай дінтану

пәнін оқыту үшін, дінтанушы мамандар аса қажет және бұл тақырып қашан да өзекті .

Кеңестік идеология мен тоталитаризм нәтижесінде орын алған дін саласындағы жағдай мен халықтың діни сауатсыздығын пайдаланып, шетелдерден түрлі діни ағымдар келе бастады. Қазақ жастарының бір бөлігі исламнан бөлек түрлі дәстүрлі емес діни ағымдардың жетегінде кете барды, қалған бөлігі мұсылман елдері, солардың ішінде Иран, Сауд Арабиясы, Мысыр елдерінен келген идеологиялық діни ағымдардың ықпалына ұрынды. Ал, қазақи дәстүр мен мәдениетті сақтап қалған бөлігі ұлттық құндылықтарды алға тартты. Сондықтан, шетелден келген идеологияларға ұрынбай, өзіміздің ұлттық болмысымызды, дінімізді, зайырлы сипатымызды сақтап қалу үшін, халықтың діни сауаттылығын көтеру өте қажет.

Сондықтан, діннің қоғамдағы рөлі артқан сайын, бүгінгі қоғамның сұранысын қанағаттандыра алатындай дін мамандары мен діни қызметшілерді даярлайтын орта және жоғары оқу орындарын құру мен қолдауға көңіл бөліну қажет. Тәуелсіздік алған бастапқы жылдармен салыстырғанда бүгінгі күні Қазақстанда дінтанушы және теолог мамандарды даярлау біршама алға басты, дегенмен сан сапаға айналмай отыр.

Ұлт көшбасшысы өз сөзінде: «Біздің еліміз – зайырлы мемлекет. Зайырлы дегеніміз – атеистік емес, ол дегеніміз – ашық, бейбітсүйгіш, толерантты, демократиялы мемлекет деген сөз»,– деді Елбасы. Яғни, қазақтың дәстүрімен ғасырлар бойы шегісіп келе жатқан ислам мәдениетін, оның құндылығын насихаттайтын уақыт жетті, сондықтан бұл құндылықты дін мен дәстүр бір екенін, олар теңгенің екі жағы болған, ажырамас бөлік ретінде халыққа анықтап, толыққанды жеткізе алатындай дінтанушы мамандарын көбейтуге күшті бағыттау керек .

Елбасымыз Нұрсұлтан Назарбаев өз сөзінде: «Халыққа ұлы бірлік, бірлескен көңіл және жылы жүрек керек. Иманды ортадан иманды азамат, ибалы жар, өнегелі отбасы шығады. Өнегелі отбасын құру, гүлденген қоғам мен қуатты мемлекетті сақтау – әрбір азаматтың парызы» - деген. Сонымен қорытындылай келе, елдің тыныштығын сақтауда, халықтың бірлікке ықыласты болуына және қазақтың нәр алатын тамыры дәстүрден кол үзбеуде діннің, оның ішінде Қазақстандағы қоғамдық келісімді сақтаудағы ислам дінінің орны өте зор.

Қолданылған әдебиеттер тізімі

1. <http://www.akorda.kz>
2. Қазақстан халықтарының Ассамблеясы. –Алматы: «Эдельвейс». 104 б.
3. Казахстан в современном мире: реалии и перспективы. – Алматы: КИСИ при Президенте РК, 2008. / Нұрлан Сейдін
4. <http://ortalyk-kaz.kz/> Серік СЕКСЕНҰЛЫ.
5. <http://www.mckr.kz/> А.Қалназар, МДХО-ның БАҚ мониторингі бөлімінің ғылыми қызметкері
6. <http://www.baq.kz/>
7. Әбсаттар Қажы Дербісәлі. Ислам және заман. Алматы 2003. 142-б.
8. Д.Кенжетаев, Н.Асқаров, Ә.Сайлыбаев, Ө.Тұяқбаев. Дінтану. Астана 2010. 210-б.
9. Т.Сыздықов. «Егемен Қазақстан» газеті, Алматы 2011. 4-б.
10. «Қазақстандағы діни білім беру жүйесі» / Әсел Күзембаева, ҚР ДІА Діни оқу орындарымен байланыстар және дінтану сараптамасы жөніндегі басқарма сарапшысы

ДӘСТҮРЛІ ЕМЕС ДІНИ АҒЫМДАРЫНЫҢ ҚР ҚК-НІҢ ӘСКЕРИ ҚЫЗМЕТШІЛЕРІНЕ ӘСЕРІ

*Құрлық әскерлерінің Әскери институтының гуманитарлық пәндер кафедрасы бастығының орынбасары
полковник Бакиров Асқар Әбдіманапұлы*

Резюме. В научной статье рассмотрены вопросы и понятия о нетрадиционных религиозных течениях и предотвращение их влияния на военнослужащих. Методика работы командиров взводов и рот в организации и проведении индивидуально-воспитательной работы по их влиянию на военнослужащих. Дано понятие некоторым религиозным традициям. Пути решения проблем по вопросам религии.

Summary. In this scientific article questions and concepts of non-traditional religious movements and prevention of their influence on the military. Methods of work of the commanders of platoons and companies in the organization and carrying out of individual educational work for their influence on the military. Given definition of religions rituals and the ways of decisions of religions issues.

Қазіргі кезде әлемде негізгі мәселенің бірі дәстүрлі емес діни ағымдарының жүргізіп отырған идеологиясы. Олар қоғамды бүлдіре отырып, өз мақсаттарына жету жолында діндерді жамылып, жастарды үгіт-насихат арқылы адастырып, дүрбелең салып, адамдарды шатастыруда.

Елбасының басқаруымен үкімет тарапынан көптеген шаралар жүргізілуде. Ал біздің мақсатымыз Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің қатарына теріс діни ағымдардың әсерін енгізбеу. Ол үшін әскери қызметшілер арасында түсініспеушіліктерді болдырмау, діни көзқарастарды дұрыс түсіндіру шараларын жүргізу.

Қазақстан Республикасы Қарулы Күштерінің қатарында әскери қызметшілерге Қазақстан Республикасының Ата заңына және Қазақстан Республикасының «Дін және діни ұйымдар» туралы заңына сәйкес діни көзқарасына шектеу қойылмаған. Бірақ әскери қызмет мемлекеттік қызметтің ерекше түрі болған соң өз ерекшеліктеріне байланысты шектеулер жасалған, яғни қызмет орнында және қызмет уақытында діни салттарды орындауға болмайды делінген. Сондықтан жоғары бас қолбасшының айтқанын орындау әскери қызметшілердің міндеті болып есептеледі.

Жалпы мен зерттей отырып, ғалым-дінтанушылардан, орталық муфтият және ұлттық қауіпсіздік комитеті қызметкерлерінен алған кенестерімді қорыта келе мынаны айтуға болады:

ФРАНЦУЗ ТІЛІНІҢ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ҚАРЫМ-ҚАТЫНАСТАҒЫ РӨЛІ

*Құрлық әскерлерінің Әскери институтының
ғылыми-зерттеу бөлімінің аға ғылыми
қызметкері, аға лейтенант
Собек Нұрқанат Ержанұлы*

Резюме. Данная статья рассматривает роль и значение французского языка в международных дипломатических отношениях, а также особенности развития французского языка на международном уровне.

Summary. This article considers the role and meaning of French language in international diplomatic relations, also peculiarities of French on international level.

Бүгінгі таңда француз тілі әлемге таралған тілдердің арасынан он екінші орынды иемденсе, шет тілі ретінде үйренетін тілдердің қатарында екінші орынға ие. Көптеген ғалымдардың пікірінше қазіргі кезде 200 миллионнан астам адамдар осы тілде сөйлейді. Сонымен қатар француз тілі – БҰҰ ресми түрдегі алты тілінің бірі болып табылады және де осы тілді көптеген психология, философия, құқық пен медицина бойынша халықаралық ғылыми съездер мен симпозиумдарда қолданады. Француз тілі Франция мемлекетінен тыс Бельгия, Швейцария, Канада мемлекеттерінің ресми тілі болып есептеледі. Сондай-ақ, осы тілде Бенина, Буркино-Фасо, Габон, Бурунди, Гвинея, Джибути, Заир, Камерун, Конго, Кот д'Ивуар, Мали, Нигера, Руанда, Сенегал, Того, Тунис және Чад сияқты африкалық елдердің ұлт өкілдері сөйлейді.

Жалпы алғанда француз тілінің танымалдығын түсіну қиындық туғызбайды. Өйткені, француз тілі өзінің әдемілігімен, сарынымен ерекшеленеді. Тіпті осы тіл бірнеше ғасырлар бойы мәдениет пен білімді де, ғұлама тұлғалардың тілі деп есептеледі. Әрине бұл шындық, себебі мәдениет, архитектура, өнер, театр, би, аспаздық және сән өнері салалары бойынша француз тілінен енген кірме сөздерді кезкелген еуропалық тілдерден кездестіреміз.

Осындай маңыздылыққа, әлемнің әдемі де ырғақты тілі деген атқа ие болған француз тілінің өзіндік қалыптасу тарихы да ерекше. Француз тілі алғаш латын тілінен тараған және үнді еуропалық тілдер құрамының итальян тобына жатады. Ол біздің дәуіріміздің I мыңжылдығының жартысында кельт тайпаларының территориясын римдіктер басып алған кезде ұлттық латын тілінен қалыптасқан болатын. Осының нәтижесінде орталық үкімет пен рим әкімшілік-аумақтық жерлерінде қарым-қатынас жасау қажеттігі туындағандықтан галло-романдық аралас ұлт болып құралды. Галлдардың ежелгі диалектілері латын тілін ығыстырып тастайды, бірақ жаңа тілдің қалыптасуына кельт пен герман тілдері өз ықпалын тигізеді. Осылайша жақын

арада галло-романдық ұлттың тілі франк тілінің ықпалына ұшырайды [1;257-271].

V ғасырда вестгот, бургунд, франк тайпалары көптеген римдік әкімшілік аумақтарына басып кіреді. VI ғасырда франктер бүкіл Галлияны басып алады. IX ғасырдың басында Ұлы Карл патшасының тұсында үлкен империяға айналған франк мемлекеті құрылады. Нәтижесінде жаңа солтүстік пен оңтүстік француз және провансальдық деген екі ұлыс құрылады. Осы кезде елдің солтүстік бөлігі германдықтардың күшті ықпалына ұшырайды, ал оңтүстік бөлігі римдіктердің билігінде қала береді. Осыған сәйкес оңтүстік және солтүстік деген екі диалект қалыптасады. Екеуі де латын тілінің негізі болғанымен тілдегі септіктер мен басқа да тілдік элементтер жоғалып кетеді. Екі диалектте белсенді түрде дамып отырады және осы екпінмен XI ғасырда солтүстік пен оңтүстікте өздеріне тән әдебиет пайда болады.

Орта ғасырларда солтүстік француз диалектісі ақырындап провансальдық диалектіні ығыстыра бастайды. Осының салдарынан жалпы француз тілінің ауызекі сөйлеу мен әдеби тілінің қолайлы жағдайын қалыптастыру үшін Иль-де-Франс аймағына барлық француз жерлерін Париж орталығымен бірге біріктіреді. Осының нәтижесінде XIV ғасырға қадам басар алдында солтүстік француз диалектісі негізгі әдеби, іскерлік және сот тілі болып табылады. Ал, Францияның Еуропадағы көшбасшы мемлекетіне айналуына байланысты XVI-XVIII ғасырларда Париж еуропа мәдениетінің орталығына, ал француз тілі еуропалық барлық аксүйектердің дипломатиялық тіліне айналады [2;25].

Француз тілі Еуропада бірқалыпты жағдайда емес және Франциядағы француз тіліне ұқсамайтын әртүрлі дәрежесімен сипатталады. Француз тілі Женева, Во, Нёвшател үш кантонының және Швейцария аумағында орналасқан бірқатар халықаралық ұйымдардың ресми тілі болып табылады. Бұл жердегі білім алу кантондардың тілінде, бірақ неміс тілді Швейцарияда бірінші шет тілі француз тілі, ал француз тілді Швейцарияда неміс тілі бірінші шет тілі француз тілі болып саналады.

Бельгия патшалығындағы 1963 жылғы бекітілген заңнамалық құжаттарында тілдерді бөлудің өзіндік ережелерін орнатқан болатын, мәселен олар солтүстікте – фламанд, оңтүстікте – француз, шығыста – неміс тілі. Қазіргі таңда оңтүстік Бельгияда француз әдеби тілі қолданысқа ие. Жалпы алғанда мемлекеттік және жекеменшік мекемелерге жұмысқа тұрумен байланысты болғандықтан Бельгия түгелдей екі тілді мемлекет және бельгиялық әдебиетте екі тілді болып есептеледі.

Люксембургте ауызекі тілде қолданылмағанымен, парламентте, құқықтану, әкімшілік құжаттар мен халықаралық байланыстарда мемлекеттік тіл ретінде қолданысқа ие. Радио мен теле бағдарламалар француз, неміс және люксембург тілінде жүргізіледі.

Андорра князьдығы Франция мен Испанияның қамқорлығында бола тұра, пошта мен телеграфтар француз префектерінің бақылауында. Олардағы бір радио желісі француз тілінде сөйлейді. Білім беру каталон тілінде, ал француз бен испан тілі шет тілі ретінде оқытылады.

Монако князьдығында француз тілі ұлттық және негізгі тіл болып табылады. Ол ресми, іскерлік және күнделікті қарым-қатынас барысында қолданыста.

Америка құрлығындағы француз тілі өз отанынан жырақта қалған болатын және оның дамуының өзіндік жолы бар.

Канада да француз тілін меңгеру XVI-XIII ғасырларда енгізілген болатын. 1608 жылы Квебек қаласы құрылады. 1663 жылы Жаңа Франция территориясы Француз патшалығының ресми билігіне өтеді. Канадалық франктер – мемлекеттің ең бір жекеленген тобы болып саналады. Олар басқа этностармен сирек араласады және өздері қиындықпен ықпалдасады. Бұған олардың аралас некелері мен француз тілін тұрақты сақтап қалуы куә. Бүгінде Квебек штатында француз, саяси және қоғамдық өмірі, ғылым мен ағарту ісі, әдебиет пен өнер орталықтары орналасқан. Француз тілінде 180-нен астам мерзімді басылымдар шығады. Монреальда 1944 жылы негізі қаланған Канадалық-француз академиясы орналасқан. Оның негізгі міндеті – француз тілі мен француз-канадалық мәдениетінің сақталып қалуы мен дамуына қызмет ету. 1969 жылы Федералды үкімет француз бен ағылшын тілдері кез келген жерде құқықты заңдылығын бекітетін арнайы заң қабылдайды. 1980 жылы қабылданған Конституция заңында екі тілдің теңдігі туралы ереже қабылданады және франкоканадалықтардың тұрғылықты жерлеріне қарамастан ана тілдерінде білім алу құқығы бекітіледі [3;72-93].

Француз тілінің Африка құрлығындағы сипаты Францияның бұрынғы отар елдеріне француз тілінің таралу нәтижесімен байланысты. Африка ұлтының ана тілі болмаса да, француз тілі барлық ұлттар арасында қарым-қатынасқа түгелдей ие емес, ол жергілікті тілдерге қосымша ретінде кейбір салаларда ғана қолданылады. Қазірде әртүрлі этностарды құраған Бенин, Сенегал, Конго, Мали, Нигер, Того, Заир, Гвинея, Габон, Тунис, Алжир мемлекеттерінде француз тілі мемлекеттік тіл ретінде қолданылады.

Сондай-ақ, француз тілі Азияда және Мұхит аралдарындағы қарым-қатынас жасаудың негізгі тілі болып есептеледі. Мәселен, олардың қатарына Гваделупа, Мартиник, Француз Гвинеясы, Реюньон, Француз Полинезиясы, Жаңа Каледония мен Гаити жатады [4;15].

Францияның Русьпен алғашқы байланысы Ярослав Мудрыйдың кезеңіне жатқызамыз. Татар шабуылдары Франция мен Ресейдің байланыстарының үзілуіне әкеліп соқтырады. Алайда, XVI ғасырдың екінші жартысында байланыстар жақсара түседі, осылайша орыс-француз дипломатиялық және сауда қатынастары жаңа сипатта қалыптасады. 1717 жылы Петр I Францияға алғаш рет сапар шегеді және осы сапар барысында ынтымақтастық пен сауда туралы алғашқы келісім-шарт жасалады, жүйелі түрде дипломатиялық қарым-қатынас орнатылады, ғылыми ақпараттармен пікір алмасу басталады.

Француз тілінің белгілі бір әсері орыс қоғамы мен орыс мәдениетіне де қатысты. Ресейде XVIII-XIX ғасырларда француз тілін меңгеру жоғары деңгейдегі қоғамның негізі болып саналған. Ресейде бір жарым ғасыр бойы шетел тілін, әсіресе алдымен француз тілін білу білімді тұлғаның бөлінбес бір бөлшегі болып табылатын. Тілдік мәдениеттің деңгейі өте жоғары болған. Француз тілін Ресейде оқыту XVIII ғасырдың 30-шы жылдарында басталған болатын [5;111-125].

Франкофондық қозғалыстарды зерделеуде оның маңызды институттарын анықтау қажет. Басты инстанция ретінде мемлекет басшыларының, осы қозғалыс мүшелерінің (Франкофон саммиті) жиі өткізетін халықаралық конференцияларын негізге аламыз. Осындай маңызды форумдарға нақты жобаларды талқылайтын және ақпараттар алмасатын француз тілді мемлекеттердің министрлер конференцияларын жатқызамыз. Бұл жерде

франкофония дамуының стратегиялық бағыттары мен әлемдік қауымдастық мәселелері талқыланады.

Бүгінгі таңда маңызды да, белсенді құрылымы болып Халықаралық франкофония ұйымы (OIF) саналады. Ол 68 елді біріктіреді. Бұл ұйымға қатысушылардың мақсаты – француз тілінің беделін арттыру және мәдениеттердің сан алуандығын, әлемдік идеяны, адам құқықтарын, демократияны қорғау, тұрақты даму мен ынтымақтастық, білім беру мен ғылыми зерттеулерді дамыту болып табылады [6;77].

Франкофонияның маңызды халықаралық ұйымдарының арасынан жартылай мемлекеттік сипатқа ие Халықаралық француз тілінде сөйлейтін парламентариялы ассамблеясын ерекшелеп айтуға болады. Жалпы франкофонияның құрамына мәдениет, білім беру, ғылым мәселелерімен айналысатын оншақты үкіметтік емес ұйымдар кіреді.

Жалпы алғанда француз тілі – көркем және эстетикалық құндылықтарды таратушы. Ол Еуропаның барлық мәдени салалары бойынша ғасырлар бойы алдыңғы қатарлы идеялардың негізгі топтастырушысы болды. Француз тілі – поэзия мен махаббат тілі: өзіндік үйлесімге, тыңдауға жағымды, ойдың түпкі мәйегін жеткізуші, лирикаға толы сезімді суреттеп, бейнелеп беруші және нәзіктік пен сыпайылықтың белгісі. Француз тілінің әдебиеті бірнеше ғасырлар бойы атақты ойшылдардың, жазушылардың, ақындардың өздерінің шығармалары негізінде ана тілінің эстетикалық абыройын асқақтату арқылы өзіндік даму кезеңдерінен өтіп отырды. Бұл жердегі француз тілінің эстетикалық қызметіне оның үйлесімді дыбысы, ерекше әуенді сарыны, мәнерлілігі жатады. Оның эстетикалық ерекшелігі дыбыстардың айтылуымен ғана емес, сондай-ақ, олардың сөйлемдердегі орналасу тәртібімен айрықша көрінеді. Осы тілде қарым-қатынас жасаудың барлық ресми, салтанатты, құрметті, дөрекілік, тікелей, жанама стилдері кереметтей көрініс тапқан.

Сөйлеу мәдениеті мен ережесі ұлттық бояуға толы ерекшелікті танытатын тілдік белгі. Лексикалық нәзіктігі мен сәнділігі қарым-қатынас барысында ерекше көзге түседі. Бұл француздардың өткір тілділігі, маңызды қарым-қатынастарға түсуге, сөз сөйлеу шеберлігіне деген ерекше ықылас сезімі екендігін танытады. Әрине осындай ерекшеліктер Еуропада француз тілінің XVIII ғасырдан бастап XX ғасырдың басына дейінгі аралықта халықаралық қарым-қатынас құралы ретінде дипломатиялық мәртебеге ие болуына ықпал етеді.

Сонымен қатар бүгінде әлемдік аренада өзінің маңызды рөлімен ерекше орынға ие халықаралық БҰҰ, ЮНЕСКО, НАТО, франкофондық экономикалық кеңістікті кеңейтуге өз ықпалын тигізетін Еуропалық Экономикалық Қауымдастық (ЕЭҚ), т.б. ұйымдарының ресми тілі болып француз тілі саналуы француз тілінің саяси тұрғыдағы қызметін, өзектілігін және маңыздылығын көрсетеді.

Үшінші мыңжылдықтың тілдік әлем бейнесі мен көп мәдениеттердің тоғысуында француз тілі – француз тілінде сөйлейтін ұлттардың санасын, өмірін, мәдениетін, дінін, философиясын, педагогикасын мен психологиясын танытушы қызметін атқарады. Жағрафиялық жағдайдың өзі әлеуметтік-лингвистикалық және мәдени құбылыс ретінде француз тілінің интеграциялық қызметінің жоғары екенін танытады, яғни бұл үдерісті француз тілінде сөйлейтін мемлекеттер мен ұлттар қауымдастығының өзара бірігуінен, әлемдік мәдениет пен білім беру құндылықтарының өзара үйлесімділігінен көреміз.

Қолданылған әдебиеттер тізімі:

1. Язьков Ф.Ф. «История стран Европы» // Курс лекции Москва, 1998 г.
2. Веденина Л.Г. Франция, французы, французский язык// Справочное пособие по лингвострановедению, - М.: Просвещение, 2009
3. Рыжов К. Все монархи мира. Западная Европа. - Москва: Вече, 1999.
4. Carlo C., Causo M. Civilisation du français France international. // Paris,2003
5. Манфред А.З. Русско-французские отношения конца XIX в. // Очерки истории Франции XVIII - XX веков. М., 1961.
6. Mauchamp N. La France de toujours. // CLE International, 1991.
7. Кудрина Н.А. Прецедентные высказывания в инокультурном пространстве.// Межкультурная коммуникация и проблемы национальной идентичности. – Воронеж, 2002
8. Gerard Mermet Francoscopie (Comment vivent les Français) // Larousse, 1999
9. Charles Debbasch, Jean-Marie Pontier La société française. // Paris, 1998.

1. Дәстүрлі емес діндердің саясаты не? Ол – біріншіден; өз мақсатына жету үшін қоғамда адамдар арасында іріткі сала отырып, сананы улау; екіншіден; дінді жамыла отырып оңай ақша табу; үшіншіден; дін арқылы террористік актілер жасап, ұлт арасында қақтығыстар мен соғысты тудыру.

2. Дәстүрлі емес діни ағымдардың идеологиясына еретіндер: діни сауаттылығы жоқ адамдар; жағдайы төмен отбасында тәрбие көрген жастар; отбасы толық емес, яғни, әкесі немесе анасы жоқ жастар; өмірде қиыншылыққа тірелген жастар; әке-шешенің тәрбиесін аз көрген жастар; бұзықтыққа жақын жастар, сонымен қатар мұсылман халқы болған соң дінге жақын және ақшамен қызықтыра отырып үгіттеуге ергендер десек болады.

3. Ал офицерлер мен шартты түрдегі әскери қызметшілердің арасына теріс бағыттағы діни ағымдардың енуі жұмыс уақытысынан кейін белгілі бір адамдардың алдауына еріп, кез келген нәрсеге қызығушылығынан болуы.

Алматы қаласында курсанттар арасында тарауы сенбі-жексенбі күндері қалалық сөйілдемеге шығу кезінде теріс бағыттағы діни ағымдарының қызметкерлерінің арбауына түсіп қалуы, қызығушылықтың кесірінен базарлар, мешіттер маңында сауатсыз жазылған діни кітаптарды сатып алу, сонымен қатар тағы да көптеген жағдайлардың болуы мүмкін.

Осының барлығын сараптай келе болашақта не істеуіміз керек?

Ол үшін ең бірінші әскери қызметшілер арасында заң талаптарын орындауды талап ету, себебі, құранда «Патша туралы жаман нәрсе айтуға болмайды, Патшаның айтқаны дұрыс, Ол Алланың қойған адамы» - делінген, яғни дін туралы заң дұрыс; екіншіден; әскери бөлімдерде, әсіресе жоғары әскери оқу орындарында дінтанушы маманының болғаны дұрыс, себебі, курсанттардың немесе шартты түрдегі әскери қызметке шақырылғандардың әскерге дейінгі өмірінде әр жерден алған діни дәрістерін тексере алатын, дәстүрлі немесе дәстүрлі емес бағытын және дұрыс бағыт бере алатын діни сауаты бар дінтанушы ғана.

Взвод, рота командирлері бағыныштысының діни салтты ұстанатынын ғана тексере алады. Діни адамды тану үшін взвод командирі қарамағындағы бағыныштылармен жеке тілдесу арқылы мақсатқа жетеді. Ол үшін тәрбие жұмысының бір түрі жеке тәрбиелеу жұмысына жататын: бақылау; жеке құжаттармен танысу; жеке тілдесу; жеке тапсырма беру; жеке көмек көрсету; жолдастық ескерту және т.б. түрлерін әрдайым қолданып отыру қажет. Негізі жеке тәрбиелеу жұмысы әскери қызметшілердің жақсы және жаман жақтарын тауып, жақсы

жақтарын дамытып, жаман жақтарын жою болып табылады. Сондықтан бөлімшенің әскери дайындықта жетістікке жетуі жеке құрамның тәрбиелілігіне байланысты.

Әскери қызметшілер арасында теріс бағыттағы діни ағымдарының әсері енбеуі үшін Елбасының саясатын ұстануды әскери қызметшілерге әрдайым ескертіп отыру; екіншіден; әлемде болып жатқан терроризмге еріп адасқандардың неге барып ұшырағанын түсіндіру;

Біздің жастарымыз діннен сауаттылығы шамалы болғандықтан дәстүрлі діннің жолын дәстүрлі емес діннің жолынан ажырата алмайды, ал әскери қызметшілер болса да; мысалыға, дәстүрлі емес діни ағымдағы ер адамдар неге қысқа балақ шалбар киіп, сақал қояды? Сондай-ақ сол жолдағы қыздар «Хиджаб» - деп, Азия мемлекеттерінің ұлттық киімдерін неге киінген?

Бұл сұрақтарға жауап беретін болсақ мынаны айтуға болады:

- Теріс бағыттағы діни ағымдардың басшылары біздің қоғамда ерекшелену үшін өз топтарының ер адамдарына қысқа балақ шалбар кигізіп, сақал қойдырды, ал әйел адамына «Хиджаб» - деп, Азия мемлекеттерінің ұлттық киімін кигізіп қойды. Өз мақсаттарына жету үшін оларға солай түсіндірді.

Бұған кішкене түсінік бере кетсек, Ислам дінінде парыз (орындау) бен сүннет (орындаса да, орындамаса да болады) бар. Намаз оқу парыз болса, сақал қою сүннет, яғни сақал қою сүннет, сақал өспейтін көселер қалай қояды, осының өзін сол кезде ескерген. Ал «Хиджаб» туралы айтар болсақ, Құранда араб тілінен тәржімалағанда «Хиджаб» - әйел адамдарының әулет (ұятты) жерлерін жабу – деген сөз. Бұл жерде киімнің түрі туралы айтылмаған. Қазақ ұлтының ұлттық киімдеріне қарасаңыз да әйелдердің барлық жерлері жабық. Осыны қорыта келгенде айтайын дегенім, біреудің айтқанына ерер алдында белгілі бір сауаты бар адамдардан кеңес алған дұрыс.

Сондықтан әскери қызметшілерге дәстүрлі емес діни ағымдардың әсер етуін болдырмау үшін:

1. Тоқсан сайын тәрбие және идеологиялық жұмысына жауапты офицерлерін қауіпсіздік комитетінің қызметкерлерімен кездестіріп, кеңес алу;

2. Жарты жылда бір рет қауіпсіздік комитетінің сонымен бірге жергілікті қаланың діни орталықтарының қызметкерлерімен жеке құрамды кездестіріп, кеңес алу;

3. Жарты жылда бір рет идеологиялық жұмыс офицері сұрақ-жауап өткізіп отыру қажет, қорытындысын жоғары басшылыққа баяндау керек.

Жалпы қорыта келгенде дәстүрлі емес теріс бағыттағы діни ағымдардың идеологиясы әрине жастар арасында тез тарайды. Ал әскери қызметшілердің алдында ең бірінші міндет Отанды қорғау болғандықтан дінге көңіл бөлуге уақыт жоқтың қасы. Сондықтан «Отан қорғау да - парыз», яғни әскери қызметшілер қашанда жоғары бас қолбасшының бұйрығын орындауға кез-келген уақытта дайын болуы тиіс.